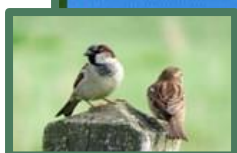

NADER ONDERZOEK HUISMUSSEN

*Aanvullend onderzoek in het kader van
de Wet natuurbescherming*

Locatie: Lange Broekstraat 54 Raamsdonk

Rapportnummer: 2022-BE-0330

In opdracht van:
Van Dun Advies BV
Raadhuisstraat 32
5126 CJ Gilze

Brabant Eco
Ecologische Dienstverlening

Colofon

Rapportage

Brabant Eco

Rapportnummer

2022-BE-0330

Opdrachtgever

Van Dun Advies BV

Contactpersoon

De heer M. Gerards

Locatie

Lange Broekstraat 54
Raamsdonk

Auteur

Frenk van de Wal

Opleverdatum

5 mei 2023

Uitvoerder

Brabant Eco
Ecologische Dienstverlening

De Lange Kant 27
5061 PX Oisterwijk
06-24218274
www.brabanteco.nl

Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van dit rapport is niet toegestaan zonder vermelding van bron.

Dit rapport is met de grootste zorg samengesteld. Desondanks aanvaardt Brabant Eco geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek door toepassing van adviezen.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING EN ONDERZOEK	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling	4
1.3 Centrale vraagstelling	4
1.4 Criteria	4
1.5 Geldigheid onderzoek	5
2. BELEIDSKADER	6
2.1 Gebiedsbescherming	6
2.2 Soortenbescherming	6
2.3 Zorgplicht	6
3. PLANGEBIEDSBESCHRIJVING	7
3.1 Situering plangebied	7
3.2 Nestlocaties huismussen	7
4. ONDERZOEK	8
4.1 Volledigheid van de inventarisatie	8
4.2 Huismussen	8
4.3 Overige soorten	12
5. RESULTATEN EN ADVIES	13
5.1 Resultaten	13
5.2 Toetsing Wet natuurbescherming/staat van instandhouding	13
5.3 Aanbevelingen	13
6. BRONNEN	15

SAMENVATTING

Initiatiefnemer is voornemens om landgoed Hooijpolder te realiseren. Hiervoor zullen enkele landgoedwoningen worden gerealiseerd en zal een deel van het gebied worden ontwikkeld als natuur. De agrarische bebouwing zal voor een groot deel worden verwijderd en op het perceel zullen speciale runderen komen te grazen.

Bij deze werkzaamheden is men gebonden aan de Wet natuurbescherming. In opdracht van Van Dun Advies is door Brabant Eco in november 2022 een ecologische quickscan uitgevoerd. Volgens het rapport met nummer BE-0330 (d.d. 2 november 2022) biedt de bebouwing potenties voor nestlocaties voor huismussen.

Daarom is er op basis van voornoemde quickscan naar natuurwaarden geadviseerd om aanvullend onderzoek uit te laten voeren naar het voorkomen van huismussen en de functie van het plangebied voor deze beschermde dieren.

Deze rapportage is een verslaglegging van het gedane onderzoek met de te verwachten effecten en kan als addendum van de quickscan worden gebruikt.

Het doel van het aanvullend onderzoek is te onderzoeken of het plangebied deel uitmaakt van het functionele leefgebied van huismussen en zo ja, met welke functie.

In de te behouden woning en meest oostelijke te behouden stal zijn huismussen waargenomen. De sloop van de twee stallen zal geen nesten of ander essentieel onderdeel van het leefgebied van huismussen aantasten.

Volgens het uitgevoerde onderzoek in april en mei 2023 is het voorkomen van nesten van huismussen in de te slopen stallen uitgesloten. Ook maken deze geen essentieel onderdeel uit van het leefgebied van huismussen.

De Wet natuurbescherming wordt niet overtreden door de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling en bijbehorende werkzaamheden.

Een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming voor het uitvoeren van de plannen is dan ook niet nodig.

Frenk van de Wal
Brabant Eco
Mei 2023

1.1 Aanleiding

Initiatiefnemer is voornemens om landgoed Hooijpolder te ontwikkelen. Hiervoor zal onder andere een groot deel van de bebouwing aan de Lange Broekstraat 34 te Raamsdonk gesloopt worden. De nieuwste stal en de bedrijfswoning zullen behouden blijven. De stal zal gebruikt worden voor de graasrunderen op het landgoed. De bedrijfswoning zal een woonbestemming krijgen.

Op het landgoed worden enkele woningen gerealiseerd en een deel van de grond zal worden ontwikkeld naar natuur, terwijl een ander deel ontwikkeld wordt als graasweides voor runderen.

Bij deze werkzaamheden is opdrachtgever gebonden aan de Wet natuurbescherming. Volgens nationale en internationale regelgeving is het verplicht om voordat de ingreep plaatsvindt onderzoek te doen naar de aanwezigheid van beschermde flora en fauna.

Uit een ecologische potentie-inschatting uitgevoerd door Brabant Eco met nummer BE-0330

(d.d. 2 november 2022) blijkt dat in het plangebied mogelijk nestlocaties van huismussen aanwezig zijn.

Citaat uit het rapport:

"Het is niet met zekerheid uit te sluiten dat er nesten van huismussen aanwezig zijn in de te slopen bedrijfsgebouwen."

Huismussen zijn beschermd. Daarom heeft Brabant Eco in opdracht van Van Dun Advies in het plangebied onderzoek naar nestplaatsen van huismussen uitgevoerd.

De bevindingen van het vervolgonderzoek naar huismussen zijn beschreven in deze rapportage en de rapportage kan als addendum aan genoemde quickscan worden toegevoegd.

1.2 Doelstelling

Het doel van het aanvullend nader onderzoek is te onderzoeken of het plangebied deel uitmaakt van het functionele leefgebied van huismussen en zo ja, met welke functie.

Eveneens wordt naar aanleiding van de onderzoeksresultaten een effectbeoordeling gedaan om te toetsen of de Wet natuurbescherming wordt overtreden door de voorgenomen ruimtelijke ingreep.

1.3 Centrale vraagstelling

Vragen die centraal staan binnen dit nader onderzoek:

- Maken huismussen gebruik van het plangebied als nest- verblijf- of rustplaats?
- Is het naar aanleiding van de ruimtelijke ingreep noodzakelijk een ontheffing aan te vragen in het kader van de Wet natuurbescherming?

1.4 Criteria

Op dit natuuronderzoek zijn de volgende criteria van toepassing:

- Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming, waarbij onderzoek is uitgevoerd naar de aanwezigheid van huismussen en het functioneel gebruik.
- Het onderzoek is uitgevoerd door deskundige ecologen volgens de definitie van de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (ecologisch deskundige/RVO.nl).

- Het onderzoek is uitgevoerd door een onafhankelijk adviesbureau. Brabant Eco en Frenk van de Wal verklaren hierbij geen enkel belang te hebben in de uitkomst van dit onderzoek.
- De resultaten zijn zo objectief en betrouwbaar mogelijk verkregen.
- Het onderzoek naar huismussen is uitgevoerd conform het Kennisdocument-Huismus-Versie 2.1-februari 2023. (bijlage 1)
- Bij het hanteren van het protocol, wordt in juridische zin voldaan aan de wensen die het bevoegd gezag stelt. Tevens wordt voldaan aan de inspanningsverplichting om tot een gedegen onderzoek te komen.

1.5 Geldigheid onderzoek

Houdbaarheid van verspreidingsgegevens zijn aan een maximale periode gebonden. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen.

De Verspreidingsgegevens moeten niet ouder dan 3 jaar zijn en het gehele gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden, samen met de relevante omgeving, dekken.

Bovendien geldt dat de bestaande gegevens alleen gebruikt kunnen worden wanneer het plangebied weinig veranderd is sinds de inventarisatie heeft plaatsgevonden waarvan de data gebruikt wordt.

Bescherming in het kader van de natuurwet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming.

2.1 Gebiedsbescherming

Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Wet natuurbescherming (hoofdstuk 2) en het Natuurnetwerk Nederland.

2.2 Soortenbescherming

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming bepalend. Soortenbescherming is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Er wordt onderscheid gemaakt tussen internationaal beschermde soorten en nationaal beschermde soorten.

Van de nationaal beschermde soorten kan de beschermde status per provincie verschillen. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen aan (algemeen voorkomende) soorten.

Het beschermingsregime is verschillend voor zowel de internationaal beschermde soorten (vogel- en habitatrichtlijn soorten) als de nationaal beschermde soorten.

2.3 Zorgplicht

Voor alle in het wild levende planten en dieren, ook niet wettelijk beschermde soorten, kent de Wet natuurbescherming een zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wild levende planten en dieren, alsmede voor hun leefomgeving. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren, niet mogen worden uitgevoerd.

3.1 Situering plangebied

De planlocatie is zuidwestelijk gelegen van de kern van Raamsdonk, gemeente Geertruidenberg.

De directe omgeving van het plangebied bestaat voornamelijk uit agrarische percelen, burgerbebouwing en bedrijfsbestemmingen.

Het plangebied bestaat voornamelijk uit rundveestallen, bijbehorende bebouwing en grasland.

3.2 Nestlocaties huismussen

Volgens het uitgevoerde flora en fauna onderzoek is het plangebied geschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen van diverse vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten in gebouwen, met name de huismus.

Citaat uit het rapport:

"Tijdens veldinventarisatie zijn er huismussen aangetroffen in de rundveestallen. De oostelijke rundveestal is op het moment van veldinventarisatie voorzien van nesten van de huismus. De huismussen nestelen tussen de spanten en het golfplaten dak van de stal, in de nieuwe situatie blijft de rundveestal behouden en blijft de rundveestal een geschikte habitat voor de huismus.

Aangezien twee van de drie rundveestallen volgens voornemen gesloopt worden kan dit leiden tot verlies foerageergebied van de huismus. Een nader onderzoek naar huismussen is aanbevolen."

Huismussen, geobserveerd in de oostelijke stal

Nest van de huismus in oostelijke stal.

4.1 Volledigheid van de inventarisatie

Het onderzoek is volgens het genoemde kennisdocument uitgevoerd. Een inventarisatie blijft echter uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Wet natuurbescherming vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan de Wet natuurbescherming. Wat betreft het (voor)onderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

De onderzoekers van Brabant Eco zijn deskundig zoals de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland bedoeld. Er wordt gewerkt vanuit de expertise van de te onderzoeken soorten opgedaan door ervaring, studie, vrijwilligerswerk en bijscholing onder andere door de opleidingen in natuur, vogels, amfibieën en reptielen en vleermuizen (planologie en analyse van geluiden) en scholing algemeen in ecologie en natuurwetgeving. Brabant Eco voert ecologisch onderzoek uit voor een opgebouwde kring van opdrachtgevers onder ecologische bureaus, overheden, bedrijven en particulieren. De veldbezoeken zijn verricht door Emma Heeren (EH) en Frenk van de Wal (FW).

4.2 Huismussen

4.2.1 Introductie huismus

De huismus, met als Latijnse naam *Passer domesticus*, is een zogenaamde half-holenbroeder (vogels die wel beschut willen zitten, maar daarnaast ook uitzicht willen hebben). De nesten komen voor in holtes onder dakpannen of gaten en nissen in gebouwen, bomen en aardwallen. Als dergelijke holtes niet aanwezig zijn nestelt de huismus op beschutte plekjes onder afdakjes, in dichte gevelbegroeiing, heggen en struiken. Dergelijke ‘natuurlijke’ nesten zijn nog altijd tamelijk voldoende aanwezig, echter door het sterk verminderde gebruik van dakpannen en het ontbreken van gaten en nissen in gebouwen is het aantal broedterritoria in steden en dorpen de laatste jaren sterk achteruitgegaan. Om deze reden wordt steeds meer gebruik gemaakt van vogelvides, speciale dakpannen, houten nestkasten of mussenpotten die worden bevestigd aan woningen, gebouwen, stallen of schuren.

De nestplaats van een huismus is in de regel gebonden aan bebouwing. De huismus broedt in of tegen gebouwen in dorpen en steden, in en bij boerderijen, maneges, kinderboerderijen en andere vormen van bebouwing in het landelijk gebied. Huismussen zijn uitgesproken standvogels, die zich meestal niet meer dan enkele honderden meters van de broedplaats verwijderen. In het broedseizoen blijven ze dichterbij de broedplaats. Het zijn sociale dieren: broeden, foerageren, baltsen, stofbaden nemen, slapen en uitzwermen na de broedperiode zijn allemaal activiteiten die in groepsverband plaatsvinden.

De habitat van een huismus moet bestaan uit een combinatie van plekken voor nestgelegenheid, voedsel (voor volwassen en jongen), dekking (stekelige struiken, groenblijvende struiken en klimplanten, coniferen, klimop), plekken voor stofbaden en drinkwater. Ontbreekt een van de onderdelen of liggen ze te ver van elkaar verwijderd, dan is de habitat niet geschikt. Vanaf maart wordt er aan het nest gebouwd. Het nest wordt het hele jaar door gebruikt als slaapplek, waardoor er ook buiten de broedperiode aan het nest wordt gebouwd. De huismus is zeer honkvast, hij blijft het gehele jaar in de buurt van zijn eenmaal gekozen nest. Voorafgaand aan het broeden slapen vrouwtjes al op het nest. Tijdens strenge koude wordt het nest

ook in de winter gebruikt voor overnachting. Plekken waar voedsel gezocht worden, moeten, zeker in gebieden waar predatoren aanwezig zijn, in de directe omgeving van schuil- en vluchtmogelijkheden liggen.

4.2.2 Onderzoeksmethode

De inventarisatie is uitgevoerd conform het Kennisdocument-Huismus-Versie 2.1-februari 2023.

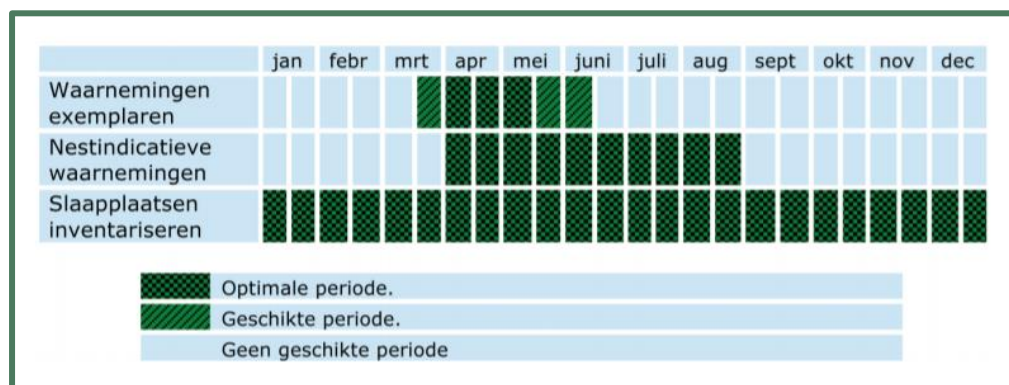
Een kennisdocument geeft voor een soort onder andere een overzicht van veel gebruikte maatregelen die genomen kunnen worden als deze beschermde soort aanwezig is in of nabij een gebied waar de ruimtelijke activiteiten gaan plaatsvinden. Dergelijke maatregelen voorkomen of verminderen negatieve effecten op de soort als gevolg van die voorgenomen activiteiten. Naast de genoemde maatregelen in dit kennisdocument geldt in alle gevallen dat er ook oplossingen liggen in andere niet nader omschreven alternatieven voor de uit te voeren activiteiten. Ook is het te allen tijde mogelijk om af te wijken van de in dit document beschreven maatregelen, zolang de keuzes ecologisch onderbouwd worden. Verder beschrijft een kennisdocument de kenmerkende ecologische aspecten en de wijze waarop de aan of afwezigheid van de soort kan worden aangetoond.

Er moet in beeld gebracht worden waar zich de locaties van nesten, rustplaatsen en functioneel leefgebied (zoals foerageergebieden, slaapplekken) van de huismus bevinden. Bij het inventariseren is gelet op de habitatkenmerken waarvan de huismus afhankelijk is, om zo de meest kansrijke plekken voor aantreffen te bepalen. Er wordt gebruik gemaakt van de aanwezigheidsprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus (NGB).

Aangenomen kan worden dat er geen broedende huismussen aanwezig zijn als er tijdens twee gerichte veldbezoeken in de periode 1 april tot en met 15 mei of tijdens drie gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart tot en met 20 juni geen aanwezigheid kan worden aangetoond.

De inventarisatie moet bij voorkeur onder de volgende omstandigheden plaatsvinden:

- goede weersomstandigheden (b.v. geen regen, harde wind en/of kou)
- op geluidsluwe momenten (bijvoorbeeld de zondagmorgen in stedelijk gebied)
- Op geschikte momenten op de dag (tussen 1 à 2 uur na zonsopkomst en 1 à 2 uur voor zonsondergang is de meeste activiteit waar te nemen, met een piek in de ochtend)
- met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

Inventarisatieperiode huismus. Bron: kennisdocument huismus

Het exacte moment van aanvang van broeden van de huismus is afhankelijk van onder andere de weersomstandigheden en kan in de eerste helft van maart en nog tot en met augustus plaatsvinden. Het is van belang dat ook in beeld wordt gebracht waar welke elementen van de functionele leefomgeving zich bevinden. Hiertoe behoren vooral de plekken waar gefoerageerd en geslapen wordt, zoals struiken, hagen, klimop en kruidenrijke vegetaties. Het slapen kan gedurende het jaar op wisselende plekken gebeuren. Ook de plekken waar gedronken of gebaad kan worden of waar een stofbad genomen kan worden, behoren hiertoe. Het vaststellen van de locaties van de slaapplekken kan gedurende het gehele jaar het beste rond zonsondergang of zonsopgang plaats vinden.

4.2.3 Veldonderzoek

Er zijn 2 veldbezoeken uitgevoerd om het leefgebied van de aanwezige huismussen vast te stellen met alle aanwezige nestlocaties in kaart te brengen. Hierbij is gelet op zichtbare nesten, maar ook op nest indicerend gedrag van huismussen.

Bij dit specifieke onderzoek zal in beeld gebracht worden waar zich de locaties van nesten, rustplaatsen en functioneel leefgebied (zoals o.a. foerageergebieden en slaapplaatsen) van de huismus zich bevinden.

De onderzoeken hebben zich niet beperkt tot het plangebied. Ook de directe omgeving is hierbij meegenomen.

Ronde	Datum	Ecoloog	Tijd	Functie	Temperatuur	Wind	Neerslag	Bewolking
1.	17-04-2023	EH + FW	09:00 – 10:00	Voorkomen	8 °C	3 BF NNO	Geen	Bewolkt
2.	01-05-2023	EH	08:00 – 09:00	Voorkomen	10 °C	1 BF NO	Geen	Bewolkt

Tijdens de veldbezoeken is er gezocht of er in het plangebied en de directe omgeving nestplaatsen aanwezig zijn. Ook is er gefocust op de aanwezigheid van functioneel leefgebied voor de huismus.

Tijdens de onderzoeken zijn er nesten van huismussen waargenomen onder het pannendak aan de voorzijde van de te behouden woning door twee onder dit dak verdwijnende huismussen met nestmateriaal. Daarnaast zijn er zingende mannetjes op de dakgoot en gevel van het tegenover gelegen huis waargenomen. Dit wijst op het aanwezig zijn van nesten van huismussen onder dit dak.

De derde locatie waar huismussen zijn waargenomen is in de meest oostelijk (nieuwste) stal.

Er zijn in de twee overige stallen geen huismussen waargenomen tijdens de veldonderzoeken. Dit is te verklaren omdat er geen vee meer in de meest westelijke stal en nagenoeg geen in de middelste stal aanwezig is. De meest oostelijke stal was tijdens de bezoeken volledig bezet met jongere runderen. Hier werd dan ook naast kuilvoer mais gevoerd waardoor de eetgelegenheid voor huismussen ruim voorradig was.

Initiatiefnemer heeft in de meest oostelijke stal in totaal 19 nestkasten geplaatst aan kopgevels en gordingen in deze stal welke aan de oostzijde en in de nok open is. Er zijn tijdens de veldbezoeken (nog) geen waarnemingen gedaan van het gebruik door huismussen van deze nestkasten.

De geplaatste nestkasten voldoen aan de afmetingen zoals gesteld in het Kennisdocument huismus, met onder andere een invliegopening van 34 millimeter. 10 stuks zijn eenlingkasten verspreid door de stal.

Daarnaast zijn er 3 kasten met een opening aan elke zijde behalve de bevestigingszijde.

Alle kasten zijn volledig buiten de invloedsfeer van de werkzaamheden geplaatst en in de buurt van schuil-slaap,- rust en foerageermogelijkheden.

Rust- en schuilgebied worden door de huismussen gevonden in de tuinen rondom de woningen en op de gordingen onder het dak van de stal. Foerageren wordt gedaan in de tuinen van de woningen en de voeding van de runderen.

Op de afbeelding op pagina 12 worden de waargenomen huismussen met een rode ster en het leefgebied in geel omkaderd aangegeven.

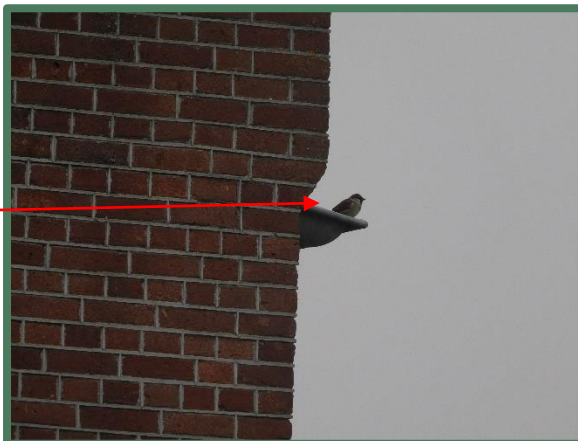
Geplaatste nestkasten in de te behouden stal in rood omcirkeld

Huismus voorzijde te behouden woning

Mogelijke nestplaats op muurplaat

Mogelijke nestplaats op muurplaat onder golven bedrijfsgebouw

Huismussen op meest oostelijke stal

Nieuwe aanplant met waterpartij naast oostelijke stal

Locatie waargenomen huismussen met een rode ster en leefgebied in geel omkaderd aangegeven.

4.2.4 Conclusie huismussen

De waarnemingen geven aan dat in de te slopen gebouwen van de planlocatie geen nestlocaties van huismussen aanwezig zijn. Door sloop van de bebouwing is er geen significante afname van functioneel leefgebied van huismussen. De functionaliteit van het geschikte habitat kan kwantitatief mogelijk iets afnemen door sloop van de bedrijfsgebouwen. Kwalitatief wordt deze habitat verbeterd door het plaatsen van nestkastjes nabij het primaire leefgebied van de aanwezige huismussen.

De huismussen worden hiermee het hele jaar voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten of te kunnen verblijven. Het hele proces van eieren leggen tot en met het opgroeien van de jongen kan er plaats vinden.

De nest- en rustplaatsen en ook het functionele leefgebied van de huismussen wordt met de sloop van de twee stallen en bijbehorende bebouwing waaronder de sleufsilos niet aangetast.

Met de landschappelijke inpassing met noot- en besdragende planten wordt het leefgebied verbeterd.

4.3 Overige soorten

Volledigheidshalve is tijdens het onderzoek gelet op de aanwezigheid van kleine zoogdieren en nestindicatief gedrag van overige gebouw bewonende soorten zoals spreeuw en kauw welke mogelijk aanwezig zijn nabij het plangebied. Er zijn meerdere soorten vogels waargenomen waaronder spreeuw, duif, merel en ekster. Er zijn geen nesten van deze in het plangebied gezien tijdens de onderzoeken.

5.1 Resultaten

5.1.1 Algemeen

- Het onderzoek vond plaats in april en mei 2023.
- Het gehele plangebied met daarbij alle structuren waren goed toegankelijk en visueel goed te onderzoeken.
- Het plangebied met de directe omgeving is twee keer bezocht om veldonderzoek uit te voeren.

5.1.2 Huismussen

- Het plangebied biedt in de tuin nabij de woning met de daar staande vegetatie schuil- en foerageermogelijkheden voor huismussen.
- De huismussen hebben ook schuil- en foerageergelegenheden in de meest oostelijke stal met aanwezig rundvee en in de tuinen nabij de woningen.
- Er zijn geen huismussen waargenomen in of nabij de te slopen gebouwen en er zijn in deze gebouwen ook geen nesten aanwezig.
- Onder het pannendak van de te behouden woning zijn minimaal twee nesten van huismussen aangetroffen. Ook bevinden zich nesten onder het dak van de tegenover gelegen woning. In de stallen zijn geen actieve nesten gezien.
- De te slopen stallen zijn geen essentieel onderdeel van het leefgebied van de huismus.
- De Wet natuurbescherming wordt niet overtreden door de geplande ontwikkeling. Er is geen ontheffingsaanvraag nodig.

5.2 Toetsing Wet natuurbescherming/staat van instandhouding

Uit het uitgevoerde nader onderzoek naar huismussen is gebleken dat in de onderzochte te slopen gebouwen geen vaste nestplaatsen van huismussen aanwezig zijn. Door de geplande werkzaamheden is er weliswaar sprake van een tijdelijke beperkte verstoring van foerageergebied voor huismussen, maar dit heeft geen wezenlijk effect op de functionaliteit van de leefomgeving als geheel omdat er voldoende alternatieven in de directe omgeving overblijven. Het voederen van rundvee heeft zich verplaatst naar de te behouden stal.

De voorgenomen plannen hebben daarom geen negatief effect op huismussen en hebben derhalve geen overtreding van de Wet natuurbescherming tot gevolg. Er blijven voldoende alternatieven in de directe omgeving over. Het woonhuis met tuin blijft behouden en ook de tegenovergelegen woning met tuin. Daarnaast zal volgens plan een ander landschappelijk worden ingepast. Een ontheffing van de Wet natuurbescherming voor huismussen is niet nodig.

5.3 Aanbevelingen

Natuurinclusief bouwen

Diverse fauna soorten staan onder druk door steeds verder afnemende broed- en nestgelegenheid. Natuurinclusief bouwen is een verzamelterm voor tal van maatregelen en manieren om natuur te integreren bij de bouw van woningen, kantoren en andere gebouwen. Natuurinclusief bouwen bevordert de biodiversiteit en ons leefklimaat.

Vogelbescherming Nederland heeft een checklist ontwikkeld, waarmee iedere bouwonderneming zijn projecten en de directe omgeving natuurvriendelijker kan maken.

(www.checklistgroenbouwen.nl).

Daarnaast zijn er op de website www.bouwnatuurinclusief.nl veel tips om natuurinclusief te bouwen.

- In de directe omgeving van het plangebied zijn volgens waarnemingen van NDFF huismussen aanwezig. Om de populatie huismussen in de omgeving uit te breiden kunnen er speciale dakpannen of inbouwstenen worden gebruikt om te dienen als nestgelegenheid in de nieuw te bouwen woning. Het aanbrengen van houten nestkasten is ook mogelijk, maar is minder duurzaam. Op deze manier kan de in de directe omgeving aanwezige populatie zich naar de planlocatie uitbreiden en wordt de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd.
- Bij de aanleg van groenstructuren in het plangebied worden bij voorkeur inheems (streekeigen) groen aangeplant. Groei en bloei van deze planten en de momenten waarop rupsen, bijen of vogels sterk van hun blad, nectar en stuifmeel afhankelijk zijn, zijn op elkaar afgestemd. Dit is een belangrijk verschil met uitheemse soorten, die vaak eerder en te vroeg uitlopen/bloeien. De voorkeur gaat uit naar en bes- en nootdragende struiken zoals sporkehout (vuilboom), Gelderse roos, wilde kardinaalsmuts, lijsterbes, hondsroos, sleedoorn of hazelaar. Deze zijn ten gunste van foerageerfuncties voor vogels, maar ook kleine knaagdieren, insecten en insectenetters zoals vleermuizen zullen hiervan profiteren. Huismussen zullen schuilgelegenheid vinden in stekelige struiken zoals bijv. (groenblijvende) hulst of meidoorn. Lindebomen trekken tijdens hun relatief lange bloeitijd grote aantallen insecten aan, en dus ook eerdergenoemde insectenetters.
- Op plaatsen waar wegen niet intensief gebruikt wordt, zoals parkeerplaatsen kan er halfbestrating worden gebruikt. De openingen tussen de stenen biedt ruimte aan planten die tolerant zijn voor betreding. De vegetatie ontwikkelt zich vanzelf, maar kan met inzaaien worden bevorderd. De planten zorgen voor zaden en insecten die weer dienen als voedsel voor vogels.
- De zorgplicht is altijd van toepassing, op basis waarvan door iedereen voldoende zorg in acht moet worden genomen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen) te starten met werkzaamheden en het gefaseerd werken om dieren de kans te geven om te vluchten. Verder kunnen er vogels broeden in de omgeving van het plangebied. Werkzaamheden die een verstorend effect op broedende vogels veroorzaken dienen daarom plaats te vinden buiten het broedseizoen (broedseizoen loopt globaal van half maart tot half juli).
- Bij onvoorziene omstandigheden dient direct contact opgenomen te worden met een ter zake deskundige.

Brabant Eco
Ecologische Dienstverlening

6. BRONNEN

Vooraf

Quickscan Brabant Eco BE-0330 (d.d. 2 november 2022)

Websites

www.wetnatuurbescherming.nl

www.NDFF.nl

www.verspreidingsatlas.nl

www.rijksoverheid.nl

www.brabant.nl

www.vivarapro.nl

www.checklistgroenbouwen.nl

www.zoogdiervereniging.nl

Andere bronnen

Netwerk Groene Bureaus

Limpens et al., 1997; Dietz et al., 2011

Bijlagen

Bijlage 1: Kennisdocument-Huismus-Versie 2.1-februari 2023.

Kennisdocument

Huismus

Passer domesticus

Inhoudsopgave

Leeswijzer	3
Inleiding	6

1 De huismus 11

1.1 Soortkenmerken	12
1.2 Leefwijze	12
1.3 Voedsel	13
1.4 Nesten, rustplaatsen en functionele leefomgeving	13
1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling	16
1.6 Populaties	20

2 Benodigd ecologisch onderzoek 21

2.1 Inleiding	22
2.2 Aantonen van aanwezigheid of afwezigheid	22
2.3 Bepalen effecten van activiteiten	30

3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de soort 35

3.1 Werken buiten kwetsbare periodes	38
3.2 Alternatieve nestplaatsen aanbieden	39
3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	42
3.4 Faseren activiteiten in ruimte en tijd	44
3.5 Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen	45
3.6 Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen	45
3.7 Inschakelen huismusdeskundige	46
3.8 Opstellen ecologisch werkprotocol	46

4 Beschermingsmaatregelen per activiteit 48

4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten	49
4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten	50

5 Bronnen 53

Colofon	55
---------	----

Bijlagen 56

BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming	57
BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten	61

Leeswijzer

Dit document is opgebouwd uit vier inhoudelijke hoofdstukken die los van elkaar, maar ook in samenhang met elkaar te lezen zijn. Het is niet noodzakelijk om dit document van voor tot achter te lezen. Elk hoofdstuk heeft zijn eigen ingang. Afhankelijk van uw primaire vraag, kunt u direct door naar één van deze vier hoofdstukken en zo nodig kunt u teruggrijpen op één van de andere hoofdstukken. Hieronder lichten we de inhoud per hoofdstuk toe.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1: Ecologische informatie

Wilt u meer weten over de huismus zelf, dan vindt u in hoofdstuk 1 inhoudelijke ecologische informatie over de huismus. Hier leest u bijvoorbeeld over het type gebied waarin huismussen zich kunnen bevinden en over hun verblijfplaatsen.

Hoofdstuk 2: Ecologisch onderzoek

Bent u vooral geïnteresseerd in welk ecologisch onderzoek u op welk moment moet uitvoeren om aan de vereisten vanuit de soortbescherming te voldoen? Dan start u met hoofdstuk 2. Hier staat onder andere beschreven op welke wijze u de aan- of afwezigheid van huismussen kunt aantonen, maar ook hoe u aantoont dat de functionaliteit van een nest of rustplaats van de huismus al dan niet behouden blijft.

Hoofdstuk 3: Mogelijke maatregelen

Hoofdstuk 3 geeft voorbeelden van maatregelen ten gunste van de huismus die u bij uw activiteiten kunt nemen. Het nemen van één of meer van deze maatregelen stelt u in staat om negatieve effecten van uw activiteiten geheel of zoveel mogelijk te voorkomen. Hiermee voorkomt u mogelijk een overtreding van de Wet natuurbescherming. Wanneer een overtreding niet te voorkomen valt, kunnen dit maatregelen zijn om in aanmerking te komen voor een ontheffing. In de meeste gevallen beoordelen

Gedeputeerde Staten van de provincie (met vaak als uitvoerende tak de Omgevingsdienst) of deze maatregelen afdoende zijn en verlenen zij u indien nodig de vereiste ontheffing.

In situaties waar nationale belangen aan de orde zijn, is het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) het bevoegd gezag (artikel 1.3 Besluit Wet natuurbescherming). Voorbeelden hiervan zijn het aanleggen of aanpassen van de hoofdinfrastructuur, zoals snelwegen, hoofdspoor en waterwegen. Maar ook de hoofdinfrastructuur die nodig is om gas en elektriciteit te transporteren (zie ook het overzicht '[Taken en rolverdeling bevoegdheden](#)').

Hoofdstuk 4: Beschermingsmaatregelen per activiteit

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de meest voorkomende activiteiten met een mogelijk negatief effect op de huismus. Daaraan is in de vorm van een matrix een aantal te nemen maatregelen ten gunste van de huismus gekoppeld om de negatieve effecten te verminderen of op te heffen. De inzet van maatregelen en de beoogde effectiviteit daarvan zijn sterk afhankelijk van lokale factoren die door een deskundige bepaald worden. Elk project vergt immers maatwerk. De betrokken deskundige geeft aan welke maatregelen meegenomen moeten worden in de planvoorbereiding en uitvoering.

Juridisch kader

Het juridisch kader voor de bescherming van de huismus is vastgelegd in artikelen 1.11 en 3.1 tot en met 3.4 van de Wet natuurbescherming (zie [bijlage 1](#) van dit document voor de wetsteksten). Dit kader is door de nationale wetgever uitgewerkt in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming. Het kader staat nader beschreven in een afzonderlijk document: [het juridisch kader](#) horende bij de kennisdocumenten. Op provinciaal niveau kunnen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten binnen dit kader beleidskeuzes maken. Deze beleidskeuzes zijn niet beschreven in het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten; hiervoor wordt doorverwezen naar de websites van de diverse provincies waar de beleidsregels en verordeningen te vinden zijn. De provinciale beleidskeuzes vormen samen met het juridisch kader en het kennisdocument voor de provincie een handreiking voor het beoordelingskader bij een provinciale ontheffingsaanvraag. Hierbij wordt benadrukt dat altijd afgeveken kan worden van het kennisdocument, zolang de keuzes ecologisch onderbouwd zijn.

Versie

Het voorliggende kennisdocument huismus 2022 vervangt het kennisdocument huismus 2017 en de soortenstandaard huismus uit 2014. Die laatste was door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland ([RVO.nl](#)) in opdracht van het ministerie van Economische Zaken opgesteld. De actualisatie van het kennisdocument in 2022 heeft plaatsgevonden op basis van nieuwe of gewijzigde inhoudelijke (ecologische) kennis en in samenspraak met diverse experts.

In vergelijking met de soortenstandaard zijn beleidskeuzes uit de kennisdocumenten verwijderd. Dat was nodig vanwege de decentralisatie van het bevoegd gezag en de vrijheid die iedere provincie heeft voor invulling van het eigen natuurbeleid. Daarmee is dit document een algemeen kennisdocument geworden waarin beleidsneutrale informatie staat over de soort.

Inleiding

Inleiding

Waarom het kennisdocument?

In de Wet natuurbescherming (Wnb) is opgenomen dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving (artikel 1.11 Wnb). Naast deze (algemene) zorgplicht heeft een aantal soorten een specifieke bescherming en zijn deze als zodanig opgenomen in de Wnb. Zo is de huismus aangewezen als een beschermde inheemse diersoort en opgenomen in artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming. Dit is op basis van het feit dat de soort deel uitmaakt van ‘alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de Lidstaten waarop het Verdrag van toepassing is’ (artikel 1 van de Vogelrichtlijn). De huismus staat als gevoelig vermeld op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (2017).

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels (waar- onder de huismus). De wet verbiedt onder andere:

1. Het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1).
2. Het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rust- plaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2).
3. Het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3).
4. Het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 lid 4).

5. Het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

De Staat van Instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is matig ongunstig (Sovon, 2022). De huismus staat ook vermeld op de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (RVO, 2009). Op deze lijst valt de huismus onder categorie 2 “nesten van deze semi- koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop”. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats van deze soorten zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (zie [bijlage 2](#) Jaarrond beschermde nesten). Als een nest of rustplaats jaarrond gebruikt wordt (zie [bijlage 2](#)), is het nest ook beschermd buiten het broedseizoen. Elke provincie kan als bevoegd gezag echter haar eigen lijst vaststellen van soorten waarvoor bepaalde beschermingskaders gelden in de betreffende provincie. Informatie hierover is beschikbaar via de provinciale websites.

Het overtreden van de eerder genoemde verboden kan leiden tot bestuursrechtelijke maatregelen in de vorm van een last onder bestuursdwang, een last onder dwangsom of een BSBm (Bestuurlijke strafbeschikking milieu). Overtreding van deze verboden is bovendien een economisch delict en kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.

De Wnb voorziet in een algemene bevoegdheid voor de bevoegde gezagen (de provincies en in sommige gevallen het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)) om onder voorwaarden een ontheffing of vrijstelling te verlenen van de verboden (artikel 3.3). Een ontheffing op grond van artikel 3.3 Wet natuurbescherming kan verleend worden wanneer aan drie voorwaarden is voldaan:

- er is geen andere bevredigende oplossing welke redelijkerwijs (in relatie tot de doelstelling van de activiteit) minder effecten op de soorten geeft;
- de ingreep is nodig voor één van de in artikel 3.3 vierde lid onder b gespecificeerde belangen; en
- de maatregelen mogen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Zie voor een nadere toelichting ook het juridisch kader dat bij de kennisdocumenten hoort.

Wat staat er in een kennisdocument?

Een kennisdocument geeft voor een soort onder andere een overzicht van veel gebruikte maatregelen die genomen kunnen worden als deze beschermde soort aanwezig is in of nabij een gebied waar de ruimtelijke activiteiten gaan plaatsvinden.

Dergelijke maatregelen voorkomen of verminderen negatieve effecten op de soort als gevolg van die voorgenomen activiteiten. Naast de genoemde maatregelen in dit kennisdocument geldt in alle gevallen dat er ook oplossingen liggen in andere niet nader omschreven alternatieven voor de uit te voeren activiteiten. Ook is het te allen tijde mogelijk om af te wijken van de in dit document beschreven maatregelen, zolang de keuzes ecologisch onderbouwd worden. Verder beschrijft een kennisdocument de kenmerkende ecologische aspecten en de wijze waarop de aanwezigheid of afwezigheid van de soort kan worden aangetoond.

Wat kunnen de gebruikers ermee?

De twee voornaamste doelgroepen van het kennisdocument zijn de initiatiefnemers van ruimtelijke activiteiten en de bevoegde gezagen.

Initiatiefnemers ruimtelijke activiteiten

Een initiatiefnemer, of diens ecologisch adviseur, kan de informatie in het kennisdocument - in combinatie met andere informatie over de soort - gebruiken bij:

- Het invulling geven aan onder andere het zorgvuldig handelen, eventueel in het kader van gedragscodes.
- De zorgplicht.
- Het onderbouwen van maatregelen voor een ontheffingsaanvraag.
- Het voorkomen van een overtreding.
- Het behoud van de functionaliteit van nestplaatsen en rustplaatsen.

Het kennisdocument is daarbij nadrukkelijk een handreiking. Het kennisdocument beschrijft hoe en met welke maatregelen bijgedragen kan worden aan het behoud van een goede staat van instandhouding van de huismus. Daarnaast kan de informatie bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in de benodigde onderzoeks- en uitvoeringsinspanning.

De betrokken deskundige beoordeelt of bij het initiatief verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming overtreden worden. Het is de keuze en verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer zelf om de maatregelen, eventueel aan de hand van het kennisdocument, te formuleren en uit te voeren ter voorkoming van een overtreding. Wanneer een verbodsbepaling overtreden wordt (of hier kans op is), moet altijd een ontheffingsaanvraag worden ingediend.

Kennisdocumenten kunnen toegepast worden in elke provincie en ook bij activiteiten die onder bevoegd gezag van het Rijk vallen. De documenten zijn landelijk toepasbaar.

Bevoegde gezagen

Het bevoegd gezag kan informatie uit het kennisdocument gebruiken bij de beoordeling van ontheffingsverzoeken, afgifte van een verklaring van geen bedenkingen of handhaving. De informatie is generiek van aard en het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer hoe deze informatie gebruikt wordt in een individueel geval (maatwerk). Lokale feiten en omstandigheden zijn namelijk in veel gevallen bepalend voor de onderzoeksinspanningen en de te nemen maatregelen. Vaak is meer infor-

matie nodig over de betreffende activiteit en over de aanwezigheid van beschermde soorten in het plangebied (werklocatie en eventueel de omgeving daaromheen die beïnvloed wordt), om vast te stellen welke maatregelen in een individueel geval nodig zijn.

Ook de aard en duur van de activiteit, het bijbehorend effect en het schaalniveau waarop de activiteit wordt uitgevoerd, kunnen van invloed zijn op de omvang van de schadelijke effecten en de beoordeling of daarmee verbodsbepalingen van de natuurwetgeving worden overtreden. Het kennisdocument vormt daarom slechts een hulpmiddel en sluit andere dan in dit document genoemde maatregelen en methoden niet uit. Wel moeten deze maatregelen door een deskundige op het gebied van de soort en/of op basis van wetenschappelijke bronnen goed kunnen worden onderbouwd. Het kennisdocument kan alleen worden gebruikt in combinatie met het juridisch kader behorende bij de kennisdocumenten en het, indien beschikbaar, relevante provinciespecifieke beleid voor ontheffingen en vrijstellingen.

Samenhang met andere instrumenten

Het kennisdocument werkt nader uit wat getoond wordt in de [Maatregelenindicator soorten](#).

Deze indicator is een internetapplicatie die snel een eerste inzicht verstrekt in mogelijke generieke maatregelen. De maatregelen zijn gebaseerd op de activiteiten zoals deze in de WABO en Waterwet (in de toekomst de Omgevingswet) worden onderscheiden. Het kennisdocument is daarnaast ook van toepassing op activiteiten waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is (zoals slopen).

Misvatting

De kennisdocumenten moeten niet verward worden met door de minister goedgekeurde en landelijk toe te passen gedragscodes. De kennisdocumenten geven informatie over maatregelen om effecten te minimaliseren of te compenseren, maar verlenen de initiatiefnemer die daar gebruik van wil maken geen vrijstelling of ontheffing. In alle gevallen geldt dat wanneer een overtreding niet met zekerheid en aantoonbaar te voorkomen is, een ontheffing aangevraagd moet worden bij het bevoegd gezag. Een ontheffing is niet noodzakelijk wanneer wordt voldaan aan de voorwaarden zoals gesteld in reeds goedgekeurde gedragscodes.

Vragen of reageren

Bij het ontwikkelen en actueel houden van de kennisdocumenten, gecoördineerd vanuit BIJ12, wordt gebruik gemaakt van de ecologische en juridische expertise van verschillende deskundigen. Ondanks de zorgvuldige wijze waarop de kennisdocumenten zijn samengesteld, zullen zich in de praktijk toch nieuwe situaties voordoen, andere ervaringen worden opgedaan of andere oplossingen worden aangereikt. Deze informatie en de ervaringen met het gebruik van de kennisdocumenten kunnen leiden tot aanpassingen in een volgende (geactualiseerde) versie van het kennisdocument.

Heeft u tekstuele vragen of suggesties? Stuur een e-mail naar kennisdocumenten@bij12.nl. Voor inhoudelijke vragen over de uitvoering van de Wet natuurbescherming of beoordeling van een aanvraag kunt u contact opnemen met de desbetreffende provincie of RVO.

1 De huismus

1.1 Soortkenmerken

1.2 Leefwijze

1.3 Voedsel

1.4 Nesten, rustplaatsen en functionele leefomgeving

1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling

1.6 Populaties

1 De huismus

1.1 Soortkenmerken

De huismus is 14 tot 16 centimeter lang en weegt gemiddeld 30,2 gram: man 24 – 37 gram, vrouw 25 – 35 gram). Het mannetje en vrouwtje verschillen van uiterlijk. Het mannetje heeft een grijze kruin, een zwarte oogstreep, een witte stip achter het oog, een zwarte bef tot op de bovenborst, roodbruine, zwart gestreepte bovendelen en vleugels en een opvallende witte vleugelstreep. Het vrouwtje heeft licht bruine bovendelen met een grijze waas en donkerbruine strepen, een effen lichte borst en eenkleurig grijze onderdelen met een beige teint.

Meer dan de helft van de juveniele huismussen overleeft het eerste halfjaar niet. Huismussen worden meestal 3 à 4 jaar oud; vogels van 5 of 6 jaar oud zijn een uitzondering. Er zijn enkele exemplaren tot 10 jaar oud bekend.

1.2 Leefwijze

Huismussen zijn sterk geassocieerd met mensen. De nestplaats is in de regel gebonden aan bebouwing. Voor zijn voedsel is de huismus sterk afhankelijk van wat de mens hem al dan niet bewust biedt. Deze voedselbron moet continu aanwezig zijn. Huismussen zijn uitgesproken standvogels. Dit betekent dat ze zich - het hele jaar door - niet meer dan enkele honderden meters van de broedplaats verwijderen. In het broedseizoen blijven ze dichterbij de broedplaats. Huismussen zijn sociale

dieren: broeden, foerageren, baltsen, stofbaden nemen, slapen en uitzwermen na de broedperiode zijn allemaal activiteiten die in groepsverband plaatsvinden.

Huismussen zijn in tegenstelling tot veel andere vogels 's ochtends rond zonsopkomst nog niet erg actief met zingen. De activiteit neemt toe, één tot twee uur na zonsopkomst. Aan het eind van de ochtend neemt de zangactiviteit weer af. Op de gezamenlijke slaappleatsen, schuilplaatsen en foerageerplaatsen wordt gedurende de dag vaak volop gekwetted en getjilpt.

De broedtijd is meestal van begin april tot en met augustus, maar in maart kan er ook al gebroed worden (afhankelijk van het weer). Meestal worden per paar per jaar twee tot drie legsels grootgebracht. De nestbouw begint al in maart. Ook buiten de broedperiode wordt aan het nest gebouwd en wordt het nest gebruikt als slaappleats. Eén succesvol broedsel per seizoen is niet voldoende om de populatie voldoende in stand te houden, daarvoor zijn jaarlijks ook succesvolle vervolglegsels noodzakelijk. De broedduur bedraagt 12 tot 14 dagen en vervolgens vliegen de jongen na 14 tot 16 dagen uit en worden daarna nog 10 tot 14 dagen door hun ouders gevoed.

1.3 Voedsel

Het voedsel van volwassen huismussen bestaat voornamelijk uit zaden van grassen en onkruiden en wordt aangevuld met insecten en hun larven, bessen en bloemknoppen. In stedelijke omgeving zijn naast het voedselaanbod uit voerdersilo's, broodkruimels en andere voedselresten van mensen en hun huisdieren de belangrijkste voedselbron. Ook wordt er wel grit (kalk) en kleine hoeveelheden kleine steentjes (deze bevorderen vertering harde granen) gegeten. In het broedseizoen hebben vrouwtjes voldoende eiwitrijk voedsel nodig om eieren te kunnen leggen. Jonge huismussen eten in de eerste twee weken van hun leven voornamelijk zacht eiwitrijk voedsel bestaande uit insecten zoals bladluizen, (dans)muggen, vliegen, vliegmiere, gaasvliegen, rupsen en spinnen. Naarmate de jongen in die periode groeien, wordt dit dieet geleidelijk aangevuld met plantaardig voedsel. De jongen worden gevoerd tot een week of twee na het uitvliegen en dan is het voedsel hetzelfde als die van een volwassen huismus.

Het voedsel wordt gezocht op plaatsen zonder of met korte vegetatie, zoals wegbermen, erven en tuinen. Essentieel is dat er continu betrouwbare, voedselbronnen beschikbaar zijn en dat bij die voedselbronnen voldoende dekking is in de vorm van struiken en hagen. In het stedelijk gebied is dit vaak in de omgeving van kinderboerderijen en terrasjes. In het landelijk gebied is dit vaak bij boerderijen en graanverwerkende bedrijven. Ook in bomen, zoals wilg, eik en berk, kunnen huismussen insecten vinden.

1.4 Nesten, rustplaatsen en functionele leefomgeving

In onderstaande tekst worden de vereisten van de habitat van de huismus uiteengezet.

Habitat

De huismus heeft een sterke binding met mensen en komt tot broeden in of tegen gebouwen in dorpen en steden, in en bij boerderijen, maneges, kinderboerderijen en andere vormen van bebouwing in het landelijk gebied. Op plekken waar menselijke bebouwing wordt afgewisseld met groenvoorzieningen zijn meer huismussen dan op plekken waar geen groen aanwezig is. Hierbij valt te denken aan ruim opgezette wijken met parkjes en tuinen en in dorpen met veel groen en met landbouwgronden in de nabijheid. Ongeveer 70% van de huismussen broedt in stedelijk gebied en de overige 30% in agrarisch gebied.

De habitat van de huismus moet voldoen aan een combinatie van een aantal belangrijke elementen, die ook nog eens binnen een straal van enkele meters (dekking bij voedselbronnen) tot enkele honderden meters (nestplek en voedselbronnen) van elkaar moeten liggen. De habitat moet bestaan uit een combinatie van plekken voor nestgelegenheid, voedsel (voor volwassen en juveniele huismussen), dekking (stekelige struiken, groenblijvende struiken en klimplanten, coniferen, klimop), plekken voor stofbaden en drinkwater. Ontbreekt één van de onderdelen of liggen ze te ver van elkaar verwijderd, dan is de habitat niet meer geschikt.

Verblijfplaatsen

De huismus kent twee typen verblijfplaatsen: de nesten als voortplantingsplaats en groenblijvende struiken en klimplanten als rustplaats in de winter.

- **Nesten**

Nesten van huismussen zijn in de regel te vinden in of tegen allerlei menselijke bebouwing: onder dakpannen, in neststenen en in kieren en gaten in muren. In schuren, boerderijen en loodsen nestelen huismussen vaak op balkenconstructies in gebouwen. Ook zijn nesten te vinden achter regenpijpen bij al dan niet met klimop begroeide muren en in nestkasten. Soms maakt de huismus in holten van bomen of in dichte struiken een nest, maar dat gebeurt alleen als de hoeveelheid nestgelegenheid een beperkende factor binnen het leefgebied is terwijl er wel voldoende voedsel en schuilmogelijkheden aanwezig zijn. Als geschikte holtes en beschutte plaatsen schaars zijn, kunnen huismussen vrij hangende, bolvormige nesten in bomen bouwen. Boomnesten worden in Nederland echter maar zelden waargenomen. Het nest van de huismus ziet er wat slordig uit en bestaat uit takjes, stro, veertjes en haren van dieren. Binnen enkele meters van de nestplaats moet dekking aanwezig zijn voor de jongen als ze uitvliegen en voor de ouders voordat ze naar het nest vliegen om de jongen te voeren.

De huismus is zeer honkvast. Hij blijft het gehele jaar in de buurt van zijn eenmaal gekozen nest. Huismussen gebruiken het nest niet alleen om te broeden, maar ook om het gehele

jaar door te verblijven. In de periode maart/begin april tot en met augustus worden er twee à drie legsels per seizoen gelegd in het nest.

Voorafgaand aan het broeden slapen vrouwtjes al op het nest. Ook in de winterperiode wordt het nest regelmatig gebruikt voor overnachting. In het najaar begint de huismus alweer met het verzamelen van nestmateriaal, waarschijnlijk ook voor bekleding van het door de jongen vervuilde nest. Huismussen zijn, als dat noodzakelijk is, in staat om nieuwe nestplekken te accepteren. Mannetjes bezetten als eerste een nieuwe nestplek en trekken een partner aan door te adverteren (tsjilpen) in de nestopening. Ook als nestgelegenheid de beperkende factor is geworden, kunnen ze nieuw aanbod van kunstmatige nestplaatsen (bijvoorbeeld neststenen en nestkasten) gaan bewonen.

- **Winterverblijfplaatsen**

De huismus gebruikt 's winters vooral groenblijvende struiken, dichte begroeiing zoals meidoornhagen, ligusterhagen en haagbeukhagen met een hoogte van doorgaans 2 á 3 meter of gevelbegroeiing als plekken om (gezamenlijk) de nacht door te brengen. Soms zijn ze ook onder dakpannen of in gebouwen te vinden.

Functionele leefomgeving

De functionele leefomgeving van een nest en rustplaats is de omgeving van die plaatsen die nodig is om ze als zodanig te laten functioneren. Een nest kan alleen succesvol functioneren als er voldoende habitat van voldoende kwaliteit aanwezig is om te kunnen voortplanten. Het hele proces van eieren leggen tot en met het opgroeien van de jongen, schuilen en slapen moet er plaats kunnen vinden.

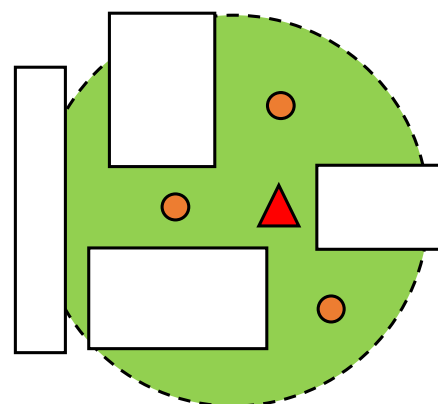
De functionele leefomgeving van een nest en een rustplaats moet idealiter het volgende leveren:

- er moet continu voedsel te vinden zijn. Bij de plekken waar voedsel gezocht wordt moet in de directe omgeving (binnen 5 à 10 meter) dekking aanwezig zijn. De dekking bestaat uit stekelige struiken, begroeide gevels of schuttingen, groenblijvende begroeiingen zoals klimop. De kwaliteit, type en afmeting van het groen speelt een belangrijke rol bij de broed-dichtheid van huismussen (C.J. Heij, 1985). Zie ook [paragraaf 3.3](#) voor meer specificaties hierover;
- voldoende inheems groen en enkele grote bomen als leverancier van eiwitrijk voedsel (kleine zachte insecten, larven, rupsen) voor de jongen. Deze elementen liggen circa binnen 50 meter van de nestplaats;
- altijd groenblijvende planten in hagen, gevelbegroeiing of plekken onder daken te gebruiken als collectieve slaapplek (en tevens voor dekking) voor mannetjes, ongepaarde vrouwtjes en juvenielen;
- droge, zandige plekken voor het nemen van een zandbad;
- water om te drinken en water om in te baden. Er moet binnen

1 à 2 meter dekking aanwezig zijn om op te drogen; en

- plekken waar kleine steentjes of grit gevonden kan worden.

Dit alles moet bij voorkeur zo dicht mogelijk bij elkaar liggen, maar altijd binnen een straal van 100 à 200 meter rond de plek waar gebroed wordt ([figuur 1](#)). Alle voor de huismus belangrijke elementen moeten op meerdere plekken aanwezig zijn binnen deze range.

Figuur 1: Schematische voorstelling van het functionele leefgebied dat hoort bij het nest (rode driehoek), en van de rustplaatsen (oranje cirkel) van de huismus. In het leefgebied (groen) zijn onderdelen van het landschap niet geschikt als bijvoorbeeld foerageergebied of slaapplek (witte delen). Ze horen daarom niet tot het functionele leefgebied.

Migratie

Migratie is de seizoensgebonden beweging heen en terug tussen delen van het leefgebied. Huismussen zijn uitgesproken standvogels. Er is in Nederland dan ook geen sprake van doortrek, gerichte trek naar elders gelegen overwinteringsgebieden. De huismus volgt geen specifieke vaste migratieroute om bijvoorbeeld van de nestplaats naar het foerageergebied te gaan.

Dispersie

Dispersie is de ongerichte verspreiding of het uitzwerven van een individu dat op zoek is naar een vestigingsplaats. Vaak betreft het juvenielen of subadulten die, als ze zelfstandig geworden zijn, op zoek gaan naar een nieuw leefgebied. Dispersie kan echter ook optreden bij volwassen dieren. Dispersie vindt bij de huismus over kleine afstanden plaats. Kolonisatie of herkolonisatie van geschikt habitat vindt alleen plaats direct aangrenzend aan gebieden waar de huismus al aanwezig is. Juvenielen vormen in de (na)zomer grote zwermen en gaan rondzwermen. Eerst in de buurt van de kolonie, later trekken ze verder weg. Het merendeel van de jonge huismussen vestigt zich op minder dan één kilometer van de geboorteplek. Een enkeling waagt zich verder weg. Als er voldoende geschikte nestplaatsen in de directe omgeving van de opgroeiplace beschikbaar en vrij zijn, blijven de jongen dicht bij de opgroeiplace. Adulte huismussen trekken niet verder dan één kilometer weg als ze op zoek moeten naar een nieuwe nestplaats.

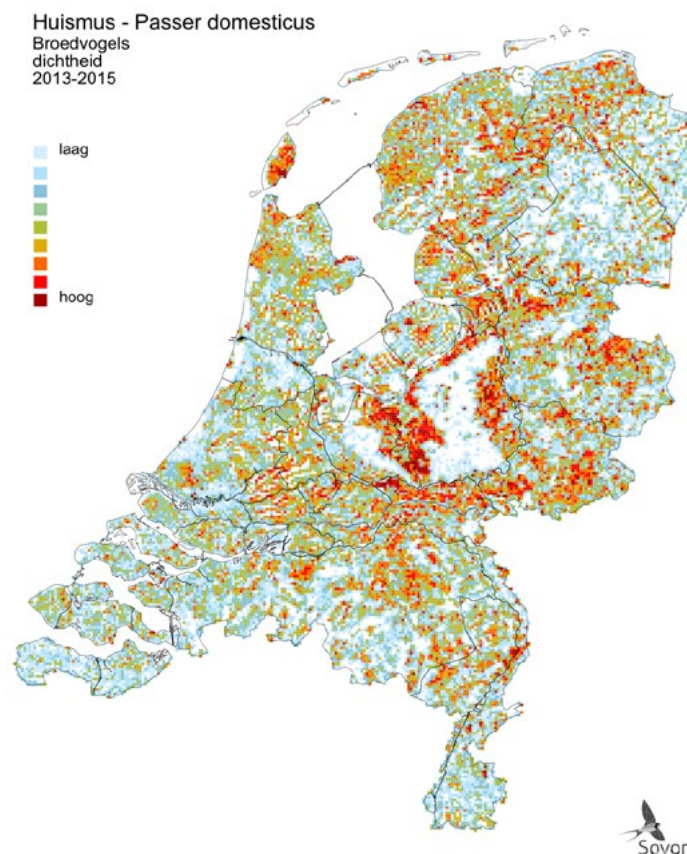
1.5 Verspreiding en aantalsontwikkeling

Verspreiding

Huismussen worden nagenoeg overal in Nederland waar geschikt broedgebied aanwezig is aangetroffen ([figuur 2](#)). De soort ontbreekt in gebieden met weinig bebouwing zoals grote delen van de Veluwe, het Lauwersmeergebied en grote delen van de meeste Waddeneilanden (Texel uitgezonderd). De huismus vermijdt bossen en grootschalige akkerbouw met weinig bebouwing. De soort ontbreekt tegenwoordig ook in dichte stedelijke gebieden waar geen groen, zand, water of andere belangrijke

elementen aanwezig zijn door bijvoorbeeld renovatie en nieuwbouw.

De hoogste dichtheden komen voor in min of meer kleinschalig cultuurlandschap met verspreide bebouwing, vooral op de hoge zandgronden. Er is daarbij een duidelijke relatie tussen bewoning van mensen, het aanwezige voedselaanbod (vaak door het houden van kippen en ander vee), voldoende schuilmogelijkheden en het voorkomen van de huismus.

Figuur 2: Relatieve dichtheid van de broedvogels per vierkante kilometer in de periode 2013-2015. (bron: Vogelatlas van Nederland, Sovon 2018)

De kaart uit [figuur 2](#) geeft een indicatie van de mogelijke aanwezigheid van huismussen in een bepaald gebied. Bij een hogere bebouwingsdichtheid stijgt de broeddichtheid, maar in de grote steden als Amsterdam en Den Haag is de dichtheid laag.

Binnen de bebouwde kom spelen kwantiteit en kwaliteit van het groen een rol. Hoge dichtheden worden gevonden in wijken waarvan een derde tot de helft ingenomen wordt door groen, maar als er veel of alleen hoge bomen in een wijk staan worden de dichtheden lager. Dichtheden van huismussen kunnen op korte afstand sterk verschillen ([figuur 3](#)). Overigens ontbreken in sommige delen van grote steden huismussen geheel.

Aantalsontwikkeling

Ooit was de huismus de meest algemene broedvogel van Nederland. De soort is de laatste decennia om onbekende redenen in aantal vrij hard achteruitgegaan. Begin jaren tachtig van de twintigste eeuw begon de afname, die in de begin jaren negentig versnelde. Dit heeft geresulteerd in een landelijke afname van meer dan 50% van het aantal broedparen.

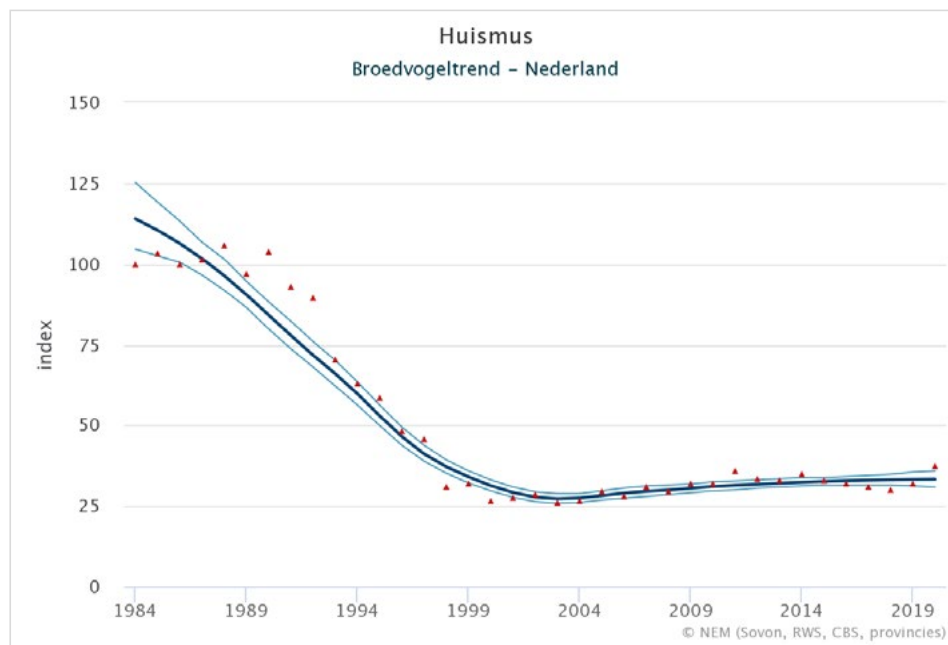
Vermoedelijk is één van de oorzaken de afname van broedgelegenheid, onder andere door renovatie en isolatie van oude woningen. Dit in combinatie met een afname in voedselaanbod, dekkingsmogelijkheden en andere functionele eisen van de leefomgeving van de huismus. Er is bijvoorbeeld sprake van een afname van groen in tuinen en de inrichting van zowel de openbare als privé ruimten is veranderd. Ook is tegenwoordig bij gangbare daken de ruimte bij de onderste rij dakpannen ontoeganke-

lijk gemaakt voor huismussen door vogelschroot. Hierdoor hebben huismussen minder mogelijkheden om onder daken tot broeden te komen. De aanwezigheid van vogelschroot kan daarmee een bijdrage leveren aan de achteruitgang van de huismus.

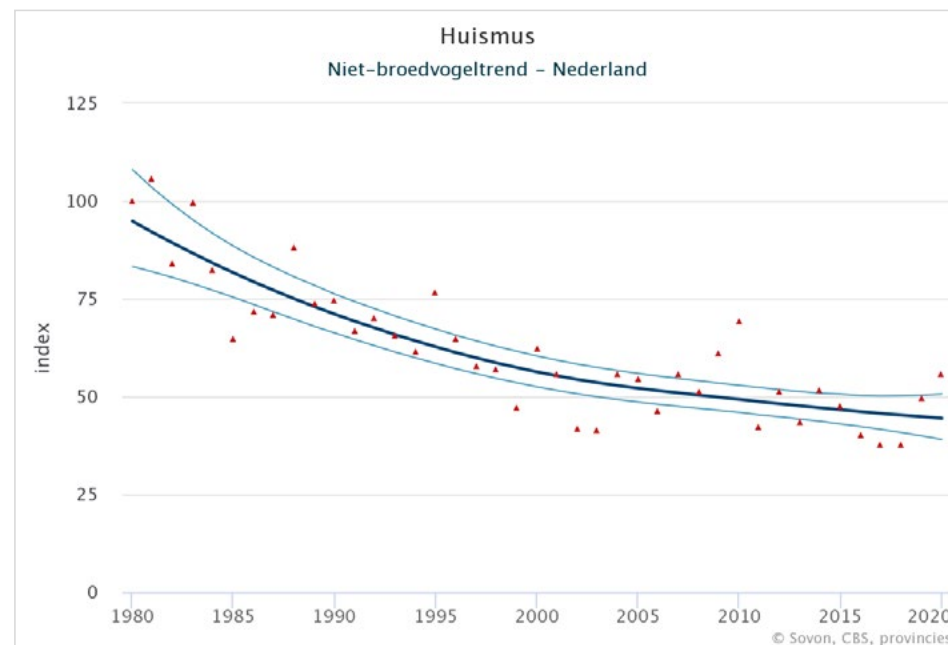

Figuur 3: Twee praktijkvoorbeelden van de aanwezige dichtheidsverschillen in een gebied op basis van een gebiedsdekkende inventarisatie (Mostert & Vastenhout, 2007). De bebouwde kom van Delft met 199 broedgevallen en het buitengebied rond Pijnacker, Delfgauw en Oude Leede met daarin 271 broedgevallen. Wat betreft oppervlakte zijn beide gebieden ongeveer even groot, qua aantallen lijkt het buitengebied het dus beter te doen dan de stad. In Delft is duidelijk zichtbaar dat er in de binnenstad en in de TU-wijk bijna geen mussen meer broeden en dat wijken als Tanthof-West en Oost er juist weer positief uitspringen.

Sinds de eeuwwisseling lijkt de Nederlandse broedpopulatie zich te herstellen. Het is nog onduidelijk of dit een structureel herstel is of dat het een tijdelijke opleving betreft. De laatste 12 jaar is er geen sprake van een significante aantalsverandering, te zien in de broedvogeltrend ([figuur 4a](#)). Zie [figuur 4b](#) voor de dalende niet-broedvogeltrend.

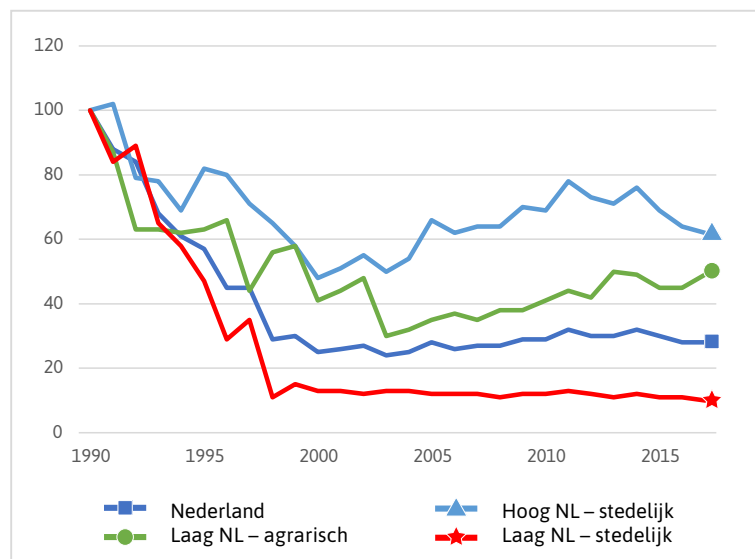

Figuur 4a: Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten) en de trendlijn (donker gekleurde lijn). (bron: Sovon)

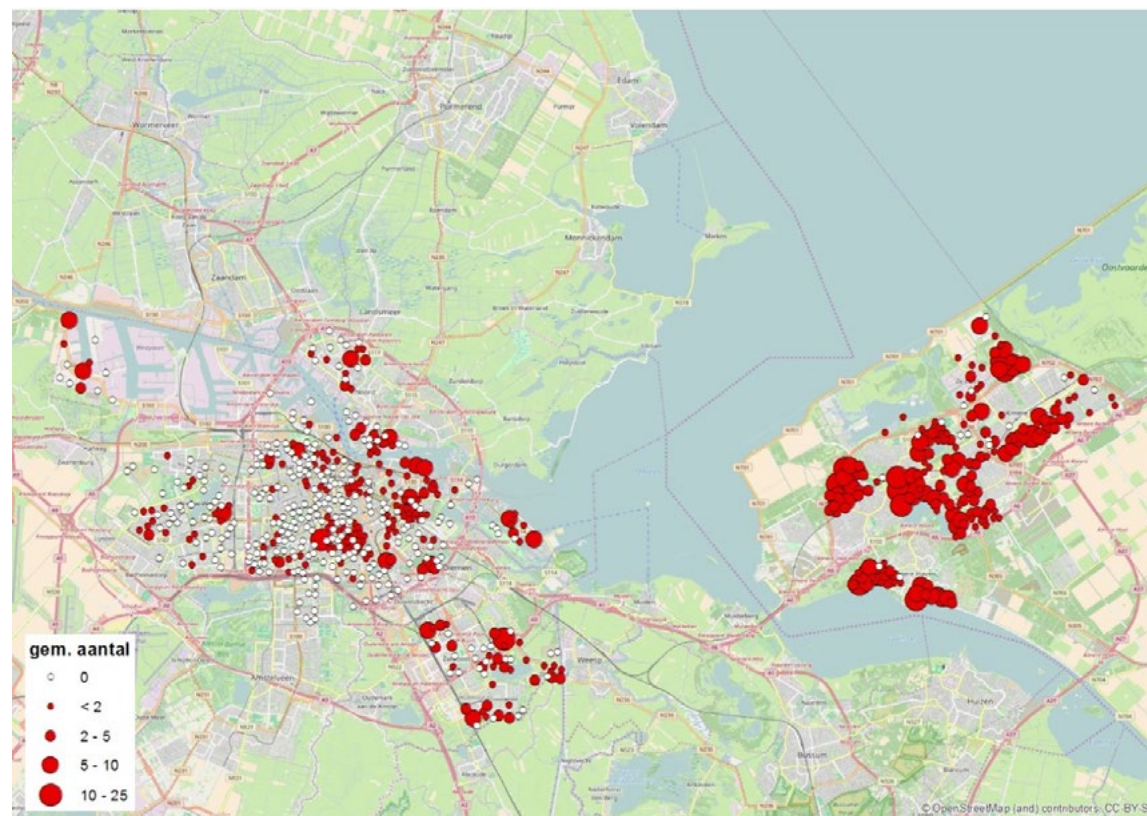

Figuur 4b: Deze grafiek is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval. (bron: Sovon)

De aantalsontwikkeling van de huismus is niet overal gelijk (figuur 5). In het landelijk gebied van hoog Nederland is een lichte toename vastgesteld maar deze trend is onzeker. Dit komt omdat algemene soorten van erven niet goed gevolgd worden in tegenstelling tot weide- en struweelvogels.

Figuur 5: Aantalsontwikkeling (index) van de huismus in Nederland, stedelijk gebied in Laag- en Hoog-Nederland en agrarisch gebied in Laag-Nederland (Broedvogel Monitoring Project en Meetnet Urbane Soorten). (bron: Sovon)

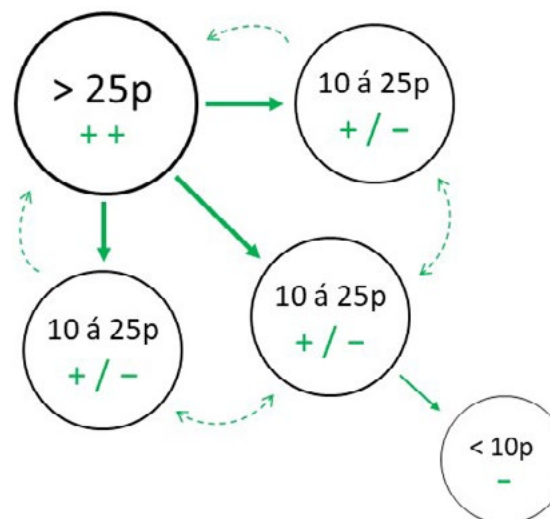
Figuur 6: Gemiddeld aantal huismussen per telpunt in Amsterdam en Almere 2007-2014. In Amsterdam ('versteende stad') vooral nog langs de randen; in Almere ('groene stad') komt de huismus verspreid voor. (bron: Sovon/MUS)

Aanvankelijk werd ook aangenomen dat nieuwbouw slecht is voor huismussen. Alleen in de nieuwe (en groene) stad Almere ligt het aantal huismussen in vergelijking met Amsterdam (oude) een veelvoud hoger (figuur 6). Ook op IJburg nestelen huismussen, hier maken zij vooral gebruik van neststenen.

1.6 Populaties

Huismussen zijn sociale vogels en leven in groepen. Ze broeden in losse kolonies van enkele paren tot soms wel veertig tot honderd nesten. De grotere kolonies hebben in de regel een beter broedresultaat dan de kleinere kolonies. De kolonies kunnen worden gezien als (deel)populaties. Omdat juist in het broedseizoen het sterftcijfer onder volwassen vogels hoog is, worden regelmatig nieuwe paren gevormd. Niet alle volwassen dieren broeden en vanuit het overschot aan ongepaarde dieren worden opgevallende broedplaatsen weer snel aangevuld.

Kolonies van de huismus mogen niet te ver uit elkaar liggen vanwege de geringe afstand die huismussen afleggen. Geïsoleerde populaties van minder dan 10 paar kunnen in de regel verdwijnen (zie [figuur 7](#)). Deze kleine kolonies hebben een te gering broedsucces om te zorgen voor voldoende aanwas. Ze sterven daardoor uit, tenzij er voldoende toestroom van exemplaren kan zijn vanuit andere kolonies. Deze moeten dan wel voldoende broedsucces hebben en zich niet te veraf bevinden. Kolonies met tussen de 10 en 25 paar hebben een wisselend succes van overleving. Kolonies groter dan 25 paar kunnen zichzelf in stand houden en er kan in dat geval ook dispersie naar kleinere kolonies in de omgeving plaatsvinden.

Figuur 7: Model weergave van de uitwisseling tussen huismus-populaties. Tussen lokale huismuspopulaties is uitwisseling van vitaal belang. Populaties kleiner dan 10 paar hebben in de regel een negatief broedsucces en kunnen alleen voortbestaan door aanwas van buiten. Populaties groter dan 25 paar zijn over het algemeen 'self supporting'. In kolonies daar tussen is het succes wisselend en afhankelijk van lokale en variabele factoren. Groene pijlen geven mate van uitwisseling weer. (bron: Vogelbescherming Nederland, 2008)

Kolonies huismussen bij kinderboerderijen, maneges, dieren-tuinen, terrasjes, stations en dergelijke zijn vaak de laatste bolwerken in het stedelijk gebied. Behoud van deze bolwerken is essentieel voor het behoud van de huismus. Vergeet ook niet de oude, nog niet gerenoveerde woonwijken met veel groen. Rond deze bolwerken bevinden zich vaak andere dekolonies.

2 Benodigd ecologisch onderzoek

2.1 Inleiding

2.2 Aantonen van aanwezigheid of afwezigheid

2.3 Bepalen effecten van activiteiten

2 Benodigd ecologisch onderzoek

2.1 Inleiding

Om te weten of er als gevolg van een ruimtelijke ontwikkeling of activiteit sprake is of kan zijn van een overtreding van één of meer van de verbodsbepalingen van het onderdeel soortbescherming van de Wet natuurbescherming, is het nodig om onderzoek te doen naar de aanwezigheid van de huismus. Hoeveel en welk onderzoek uiteindelijk nodig is, is afhankelijk van de grootte van het plangebied, de uit te voeren activiteiten en de verwachte effecten die daarbij optreden.

Er moet een goede documentatie zijn van wanneer, hoe en door wie het onderzoek uitgevoerd is, en wat de resultaten ervan zijn, aangevuld met een ecologische onderbouwing. Deze documentatie is altijd van belang, ongeacht of er uiteindelijk wel of niet een aanvraag voor een ontheffing of verklaring van geen bedenkingen wordt gedaan.

Wanneer hoogstwaarschijnlijk sprake is van een effect op huismussen, hun eieren, nesten of rustplaatsen, zal dit leiden tot een overtreding van de Wnb. Om een activiteit dan toch te kunnen realiseren, is toestemming van het bevoegd gezag nodig. Het bevoegd gezag beoordeelt een ontheffingsaanvraag en informeert de initiatiefnemer eventueel over de onderzoeksplicht. De activiteit kan doorgang vinden door te werken volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode die als vrijstelling van de

verboden geldt of na het verkrijgen van een ontheffing van het bevoegd gezag. Dit kan ook een omgevingsvergunning bij de gemeente zijn die dan een verzoek doet aan bevoegd gezag om een verklaring van geen bedenkingen.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op wat er zoal nodig is om vast te stellen dat er geen sprake is van een overtreding, of welke informatie meegestuurd kan worden met een ontheffingsaanvraag ter beoordeling door bevoegd gezag.

In [paragraaf 2.2](#) wordt beschreven op welke wijze de aan- of afwezigheid van huismussen kan worden bepaald. Ook staat hier op welke wijze bepaald kan worden welke functies het gebied voor de huismus vervult en hoe een inschatting gegeven kan worden van de omvang van de populatie ter plekke. In [paragraaf 2.3](#) staat beschreven hoe de effecten op de huismus bepaald kunnen worden.

2.2 Aantonen van aanwezigheid of afwezigheid

De aan- of afwezigheid van huismussen in een gebied kan aangetoond worden door het (al dan niet opvolgend) uitvoeren van:

- 1. Verkennend onderzoek.** Het verkennend onderzoek bestaat uit twee onderdelen: een bureauonderzoek en een veldonderzoek ([zie paragraaf 2.2.1](#)).
- 2. Verdiepend onderzoek** ([zie paragraaf 2.2.2](#)). Wanneer uit het

bureauonderzoek en/of het verkennende veldonderzoek blijkt dat een soort niet met volledige zekerheid uitgesloten kan worden, is tijdig voorafgaand aan de ruimtelijke activiteit een verdiepend onderzoek nodig (ook wel nader onderzoek genoemd). Het nader onderzoek moet systematisch uitgevoerd worden om op basis daarvan de aan- of afwezigheid van de huismus te kunnen beoordelen.

Het onderzoek naar de aan- of afwezigheid van de huismus moet tijdig voorafgaand aan de activiteit in het gebied plaatsvinden. Alhoewel het verkennende onderzoek het gehele jaar kan plaatsvinden, kan het daaropvolgende verdiepend onderzoek alleen gedurende bepaalde periodes van het jaar worden uitgevoerd (zie ook paragraaf 2.2.2). Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met de doorlooptijd van een aanvraag tot ontheffing als de soort aanwezig is en er effecten op verwacht worden waarbij verbodsbepalingen overtreden worden.

Alleen met een ontheffing (en opvolging van bijbehorende voorwaarden) kunnen de betreffende activiteiten die een negatief effect hebben op de huismus doorgang vinden. Ook moet rekening worden gehouden met de tijd die nodig is voor het vooraf uitvoeren van maatregelen ten gunste van de huismus. Kortom: alleen wanneer uitsluitend is verkregen over de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zoals de huismus) en daarnaar gehandeld is, kan de activiteit in relatie tot de Wet natuurbescherming (soortonderdeel) doorgang vinden.

De beoordeling van de verspreidingsgegevens en de verwachte aanwezigheid, evenals het veldonderzoek moet worden uitge-

voerd door een deskundige met aantoonbare ervaring met de soort. In de praktijk blijkt dat een ruime ervaring met het inventariseren van huismussen en een goede kennis van de soort en zijn habitat van groot belang is om de geschiktheid van een gebied voor de soort in te schatten en de aan- of afwezigheid van de soort voldoende betrouwbaar aan te tonen.

In de volgende paragrafen worden respectievelijk het verkennende en het verdiepende onderzoek nader toegelicht.

2.2.1 Verkennend onderzoek

Het verkennende onderzoek bestaat uit zowel het bureauonderzoek als het verkennende veldonderzoek. Beiden onderdelen vormen vaak de basis voor een Quicksan¹. Aan de hand van de bureaustudie en het verkennende veldonderzoek, waarbij de geschiktheid van het plangebied voor huismussen wordt ingeschat, kan een eerste verwachting gegeven worden van de aanwezigheid van de huismus.

Bureauonderzoek: het gebruik van bestaande gegevens

Om te bepalen of de huismus mogelijk voorkomt in het plangebied, kunnen de verspreidingsgegevens van de soort geraadpleegd worden. Er kan gebruik gemaakt worden van al beschikbare verspreidingsgegevens van huismussen, zoals beschikbare inventarisaties, gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) Waarneming.nl en provinciale verspreidingsatlassen. Ook kan gebruik gemaakt worden van de [Effecten-indicator soorten](#) waarbij gegevens van de NDFF worden gebruikt.

¹ De Quicksan betreft een rapportage die voor beschermde soorten bij een ruimtelijke ontwikkeling een beoordeling geeft over (de kans op) effecten en de gevolgen hiervan in het kader van de Wet natuurbescherming. Verdere uitleg over een Quicksan is te vinden in het [juridisch kader](#) en de [definitielijst](#) van het Netwerk Groene Bureaus.

Wanneer ervoor gekozen wordt om bestaande verspreidingsgegevens te gebruiken om iets te zeggen over de aanwezigheid van de huismus, dan moeten deze gegevens aan een aantal eisen voldoen. De bestaande verspreidingsgegevens moeten:

- niet ouder zijn dan drie jaar; en
- het gehele gebied waar de activiteiten plaats gaan vinden, samen met de relevante omgeving², dekken.

Bovendien geldt dat de bestaande gegevens alleen gebruikt kunnen worden wanneer het plangebied weinig veranderd is sinds de inventarisatie heeft plaatsgevonden waarvan de data gebruikt wordt.

Het raadplegen van bestaande verspreidingsgegevens kan waardevolle informatie opleveren over de aanwezigheid en verspreiding van de huismus. Deze gegevens geven echter vaak geen uitsluitsel over de afwezigheid van de soort. De afwezigheid van bekende waarnemingen van de soort kan immers ook betekenen dat het gebied slechts beperkt (of in zijn geheel niet) onderzocht is. Met het raadplegen van alleen de NDFF en Waarneming.nl kan daarom vaak geen afwezigheid van de huismus worden vastgesteld. Ook geven bestaande verspreidingsgegevens geen uitsluitsel over de omvang van de aanwezige populatie. Er dient daarom altijd, naast het gebruik van de bestaande verspreidingsgegevens, een verkennend veldonderzoek plaats te vinden.

Verkennend veldonderzoek

Een verkennend veldonderzoek kan in beeld brengen of in of nabij (binnen circa één kilometer) het plangebied nest- of rustplaatsen inclusief de functionele leefomgeving van de huis-

mussen aanwezig zijn. Het verkennende veldonderzoek en het bureauonderzoek vormen de basis voor een Quicksan waarin een beoordeling wordt gedaan van de potentiële aan- of afwezigheid van nestplaatsen van de huismus in het plangebied en de gevolgen daarvan in relatie tot de Wet natuurbescherming. Aangezien het bij het verkennend veldonderzoek gaat om een geschiktheidsbeoordeling van het gebied, kan deze jaarrond worden uitgevoerd. Hierbij kunnen ook omwonenden benaderd worden om een beeld te krijgen van eventueel aanwezige huismusnesten. Lokale kennis is vaak voorhanden bij bewoners, huismusliefhebbers en plaatselijke of regionale vogelwerkgroepen. Zij kunnen soms de broedlocaties precies aanwijzen. Dit kan dus een aanzienlijke tijdsbesparing opleveren en hebben veelal ook belangrijke tips voor een goed verloop van het verdere proces.

Aan de hand van het bureauonderzoek en het verkennende veldonderzoek is het mogelijk om de potentiële aanwezigheid van de huismus en functies van het plangebied in te schatten. Met dit vooronderzoek kan de onderzoeksopzet van een eventueel vervolgonderzoek worden bepaald.

Als de Quicksan (op basis van het bureauonderzoek en het verkennend onderzoek) tot uitkomst heeft dat in het plangebied (nestplaatsen van) huismussen aanwezig zijn, mogelijk aanwezig zijn of dat de afwezigheid van de (nestplaatsen van de) huismus niet met voldoende zekerheid kan worden aangetoond, dan moet een verdiepend onderzoek op basis van landelijk erkende onderzoeksmethoden worden uitgevoerd. Deze methoden worden in onderstaande paragraaf toegelicht.

² Deze relevante omgeving bestaat niet alleen uit nestlocaties maar ook uit schuilplaatsen, voederplekken en badderplekken.

2.2.2 Verdiepend onderzoek

Het verdiepend of nader onderzoek biedt door de systematische uitvoering duidelijkheid in de aan- of afwezigheid van de soort en de aantallen. Het kan bovendien inzicht geven in waar en voor welke functies (bijvoorbeeld voortplanting) de huismus het gebied gebruikt. Ter onderbouwing van de beoordeling van de aan- of afwezigheid van de huismus moet sprake zijn van een representatief onderzoek dat is uitgevoerd onder de juiste condities, door de juiste deskundigen en met de juiste inspanning in relatie tot de kenmerken van het betreffende onderzoeksgebied.

Periode

Het nader onderzoek kan niet in alle maanden van het jaar even effectief plaatsvinden (zie ook [figuur 11](#)). Voorafgaand aan de uitvoering van de ruimtelijke activiteit moet dus tijd zijn om een gedegen onderzoek uit te voeren in de - voor de huismus - juiste periode(s) van het jaar. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met de doorlooptijd van een aanvraag tot ontheffing en de tijd die nodig is voor het vooraf uitvoeren van maatregelen ten gunste van de huismus. Het onderzoek moet daarom vaak tijdig voor de aanvang van de activiteiten gestart worden.

Ook als nader onderzoek nodig is, kan het zeer behulpzaam zijn om lokale partijen (bewoners, huismusliefhebbers en plaatselijke of regionale vogelwerkgroepen) te benaderen om hen te bevragen over eventueel aanwezige broedlocaties.

Beoordelen meest geschikte methode binnen het plangebied

De benodigde inspanning voor het aantonen van de aan- of afwezigheid van nesten, rustplaatsen en exemplaren van de huismus is sterk afhankelijk van het gebied, de ervaring van de waarnemer, de gebruikte methodiek en het moment in het jaar dat de inventarisatie plaatsvindt. Om de meest kansrijke plekken voor het aantreffen van de huismus te bepalen, moet bij het inventariseren gelet worden op de habitatkenmerken waarvan de huismus afhankelijk is.

Afhankelijk van de situatie moet worden bekeken welke methode het meest effectief is. Een deskundige op het gebied van huismussen kan dit het beste inschatten. De bepaling van de methodiek door een deskundige is zeker aan de orde bij omvangrijke ruimtelijke activiteiten en/of grote te beïnvloeden gebieden.

In veel gevallen kan een combinatie van technieken nodig zijn. Naast onderstaande richtlijnen in dit kennisdocument kunnen ook de [Soortinventarisatieprotocollen](#) van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) worden gebruikt. De gebruikte methode moet altijd wel goed onderbouwd worden op ecologische gronden. De inventarisatievoorschriften zoals die gehanteerd worden bij het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en bij het meetnet MUS zijn niet zonder meer bruikbaar, omdat ze voor andere doeleinden zijn opgesteld.

Inventarisatiemethoden

Doormiddel van inventarisatie moet in beeld gebracht worden of er in het plangebied (en directe omgeving) nestplaatsen aanwezig zijn en of functioneel leefgebied aanwezig is voor de huismus.

Nesten

Het inventariseren van nestplaatsen kan op verschillende manieren uitgevoerd worden. Het is per project maatwerk welke inventarisatiemethode ingezet wordt en welke intensiviteit van nader onderzoek nodig is. Hieronder staan verschillende methoden uiteengezet. De aanwezigheid van een nest van een huismus kan als volgt worden aangetoond:

• Nestindicatieve waarneming

- Een nest of nestbouw ([figuur 8](#)); of
- bezoek van een huismus aan een waarschijnlijke nestplaats. Het nest zelf is vaak niet zichtbaar, maar gedroogde vegetatie en/of veertjes kunnen uitsteken; of
- transport van voedsel of ontlastingpakketjes; of
- bedelende jongen in een nest. Vlak voor het uitvliegen zijn de jongen goed te horen en steken hun kopjes uit de nestopening.

• Waarneming in potentieel broedbiotoop

Minimaal één waarneming in potentieel broedbiotoop in de periode 10 maart tot en met 20 juni van:

- een zingend mannetje (veelal vanaf een hoge plaats zoals een dakgoot); of

- een paartje bij een potentiële nestplaats; of
- balts, paring of ander gedrag ([figuur 9](#)) waar uit geconcludeerd kan worden dat er nesten aanwezig moeten zijn.

Hiermee kan worden aangetoond dat er een nest aanwezig is, maar vaak zal de exacte nestlocatie niet bekend zijn. Zie ook de [Handleiding Sovon broedvogelonderzoek](#).

• Waarneming van nesten door dakpannen te lichten

- Toepasbaar in de periode dat het nest niet in gebruik is als broedplaats, dat wil zeggen van circa 15 september tot 1 maart. Het dakpannen lichten kan niet plaatsvinden in periodes met vorst, aangezien de verblijfplaatsen dan bewoond kunnen zijn.

Let op, oude nesten worden gemakkelijk verward met recente nesten.

Figuur 8: Huismus verzamelt nestmateriaal. (bron: Copyright © Maria van Antwerpen, via Waarneming.nl)

Vaak zal het noodzakelijk zijn om de waarnemingen zo gedetailleerd mogelijk op een (veld)kaart aan te geven, zodat het mogelijk is om per gebouw of eventueel per huizenblok te zien waar de nestplekken zich bevinden. Aangeraden wordt om ook waarnemingen van soorten zoals spreeuw en gierzwaluw tegelijkertijd te noteren, omdat die op vergelijkbare plekken in gebouwen als de huismus kunnen broeden. Het nest van de gierzwaluw is ook jaarrond beschermd.

Functionele leefomgeving

Het is noodzakelijk dat in beeld wordt gebracht waar welke elementen van de functionele leefomgeving zich bevinden. Hiertoe behoren vooral de plekken waar gevoerageerd en geslapen wordt, zoals struiken, hagen, klimop en kruidenrijke vegetaties. Het slapen kan gedurende het jaar op wisselende plekken gebeuren. Ook de plekken waar gedronken of gebaad kan worden of waar een stofbad ([figuur 10](#)) genomen kan worden, behoren hiertoe.

Het vaststellen van de locaties van de slaapplekken kan gedurende het gehele jaar het beste rond zonsondergang of rond zonsopgang plaatsvinden.

Figuur 9: Huismus heeft voer verzameld; dit is een indicatie dat er in de omgeving een nest aanwezig is. (bron: Jelger Herder)

Figuur 10: Huismus neemt stofbad. (bron: Jelger Herder)

Periode van inventariseren

In [figuur 11](#) wordt de geschiktheid van periodes voor inventariseren voor de verschillende inventarisatiewijzen aangegeven. Ook buiten deze periodes kan geïnterviewd worden, maar dan moet meer onderzoeksinspanning verricht worden.

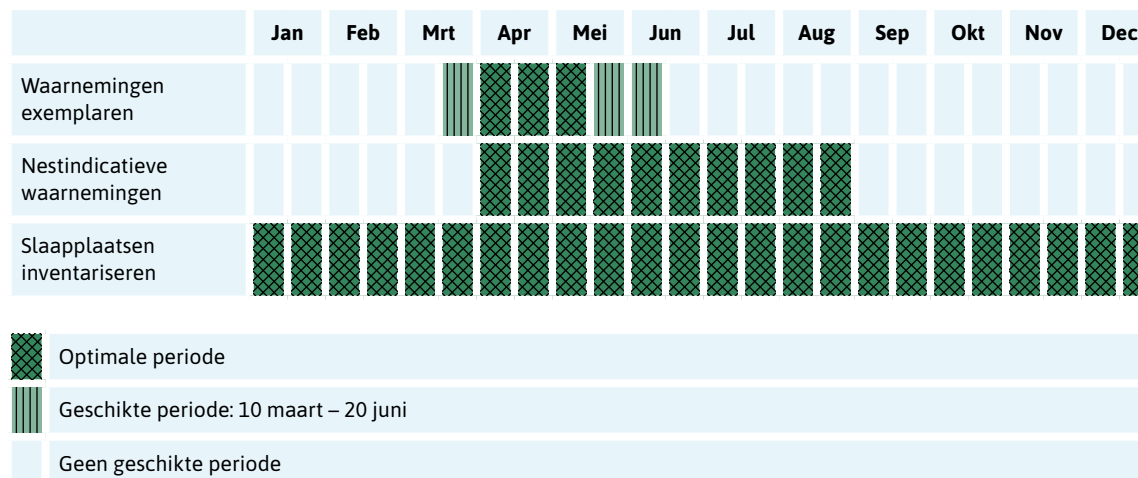
Aantonen afwezigheid

De afwezigheid van broedende huismussen kan voldoende aannemelijk worden gemaakt als er gedurende minimaal 1 uur geen waarnemingen zijn verricht die duiden op de aanwezigheid van een nest- of rustplaats tijdens:

- twee gerichte veldbezoeken in de optimale periode 1 april tot en met 15 mei; of
- drie gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart tot en met 20 juni waarvan minimaal één bezoek in de optimale periode heeft plaatsgevonden.

De inventarisatie moet bij voorkeur onder de volgende omstandigheden plaatsvinden:

- gunstige weersomstandigheden (geen regen, geen kou en/of een maximale windsterkte van windkracht 4 (afhankelijk van lokale omstandigheden), of te hoge temperaturen);
- op geluidsluwe momenten (bijvoorbeeld de zondagmorgen in stedelijk gebied);
- op geschikte momenten op de dag wanneer de meeste activiteit is waar te nemen: vaak zijn dit enkele uren na zonsopkomst wanneer de temperatuur is opgelopen (de huismus wordt dan actief aangezien het een warmteminnende soort is; er is daardoor sprake van een piek in de ochtend) en de laatste uren voor zonsondergang; en

Figuur 11: Op hoofdlijnen weergegeven de geschiktheid van periodes van inventariseren voor verschillende wijzen van inventariseren.

- met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

Het aantonen van de afwezigheid van nest- en/of rustplaatsen onder dakpannen kan ook door dakpannen te lichten. Dit kan het beste plaatsvinden in de periode 15 september – 1 maart. Dit kan alleen in overzichtelijke situaties, buiten periodes van vorst, waarbij alle pannen kunnen worden gelicht die potentiële nestplaatsen herbergen en er met zekerheid geen nest meer in gebruik is. Ook moeten de pannen weer zorgvuldig worden teruggeplaatst.

Overigens kan het daadwerkelijke broeden van de huismus ook al in de eerste helft van maart of nog tot en met augustus plaatsvinden, maar het exacte moment is afhankelijk van onder andere de weersomstandigheden.

2.2.3 Bepaal de omvang van de populatie

Als een ontheffing of een verklaring van geen bedenkingen nodig is voor het uitvoeren van de activiteiten, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in het effect van de activiteiten op (de gunstige staat van instandhouding van) de populatie van de huismus. Er moet in beeld gebracht worden hoe groot de populatie van huismus ter plekke is, hoe deze zich ontwikkelt en op hoeveel exemplaren van de huismus de activiteit effect zal hebben en daarmee welk effect op de populatie optreedt. Het is aan het bevoegd gezag om te bepalen op welk niveau (lokaal, regionaal, landelijk) de gunstige staat van instandhouding beoordeeld moet worden.

Er zijn meerdere mogelijkheden om de populatie van de huismus in beeld te brengen. Per project is dit maatwerk, dat door een huismusdeskundige (zie [paragraaf 3.7](#) voor een toelichting) uitgevoerd moet worden. Het is daarbij nodig om ook in de directe omgeving van het eigenlijke plangebied het voorkomen van de huismus in beeld te brengen. Voor het in beeld brengen van het voorkomen van de huismus in de directe omgeving is mogelijk geen veldwerk vereist. Een beoordeling van de huismusdeskundige kan afdoende zijn. De omvang van die omgeving is per project maatwerk, maar zal veelal in de orde van minimaal 500 meter, maar vaak meer liggen om de relaties met andere territoria adequaat in beeld te brengen.

De verspreiding, de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de huismus moet in beeld gebracht worden. Dit kan door aan te geven welke delen van het gebied in welke mate in potentie geschikt zijn voor de huismus. Daarbij moeten ook de aange-

troffen nesten en de aantallen waargenomen exemplaren meegenomen worden. Om later het effect van de uit te voeren activiteit op de gunstige staat van instandhouding van de huismus aan te geven, moet in beeld gebracht worden hoeveel optimaal en overig geschikt leefgebied er aanwezig is en hoe dat ten opzichte van elkaar en de nestplekken gelegen is.

Bij ingrijpende projecten is uitgebreid populatieonderzoek noodzakelijk door de verspreiding van en het aantal huismussen in de diverse leeftijdsklassen (jongen, adulten) in het betreffende gebied gedurende enkele jaren in beeld te brengen. De verdeling van deze klassen geeft een indicatie hoe het met de populatie gesteld is en of er regelmatig voortplantingssucces aanwezig is.

Met behulp van de inventarisatiegegevens kan ook in beeld gebracht worden hoe de populatie het plangebied gebruikt: betreft het plangebied een onderdeel van een netwerkpopulatie, is het gebied een belangrijke schakel in dat netwerk, zijn er barrières, et cetera. In grote lijnen kunnen drie situaties gelden, maar de plaatselijke situatie is leidend (zie ook [figuur 7](#)):

1. Er is sprake van een gebied van dusdanige grootte en kwaliteit dat er zich op langere termijn een duurzaam levensvatbare populatie kan bevinden. Veelal betreft dit gebieden waar meer dan 25 paartjes huismussen verblijven.
2. Er is sprake van een gebied waar zich een levensvatbare populatie bevindt. De duurzaamheid op langere termijn hiervan is alleen mogelijk als dit gebied in verbinding is met andere gebieden/ populaties. Veelal betreft dit gebieden waar zich tussen de 10 en 25 paartjes huismussen bevinden.

3. Er is sprake van een gebied waar zich geen duurzame populatie kan bevinden. Veelal betreft dit gebieden waar zich minder dan 10 paartjes huismussen bevinden.

Meer inzicht in de populatieontwikkeling ter plekke kan mogelijk worden verkregen door aanvullend gebruik te maken van tot 10 à 15 jaar oude ecologische relevante verspreidingsgegevens uit bijvoorbeeld de NDFF of inventarisatierapporten. Ook het informeren bij vrijwilligers van een regionale vogelwerkgroep die zich bezighoudt met huismussen kan al veel inzicht geven in de gunstige staat van instandhouding.

2.3 Bepalen effecten van activiteiten

2.3.1 Benodigde informatie over de activiteit

Het bepalen of de voorgenomen activiteiten tot een overtreding kan leiden in het kader van de Wet natuurbescherming is per project maatwerk en moet gedaan worden door een deskundige die hier aantoonbaar ervaring mee heeft. Om de effecten van de voorgenomen activiteiten te bepalen, is het noodzakelijk om de onderstaande aspecten van de activiteiten – naast de gegevens over de aanwezigheid (nest- en rustplaatsen van de) huismus – goed in beeld te hebben:

- **Aard activiteiten:** er moet een beschrijving plaatsvinden van wat de activiteiten inhouden.
- **Locatie activiteiten:** er moet onder meer, bij voorkeur ook op kaart, in beeld gebracht worden op welke locaties in het gebied de voorgenomen activiteiten gaan plaatsvinden.
- **Planning activiteiten:** het is nodig om meer inzicht te geven in de planning van de activiteiten om te bepalen wanneer en

waar de effecten kunnen plaatsvinden (hier kan bijvoorbeeld aangegeven worden wanneer in het jaar en wanneer op de dag de werkzaamheden uitgevoerd gaan worden).

- **Werkwijze activiteiten:** het is soms relevant om in beeld te brengen welke machines of welke materialen (wanneer) gebruikt gaan worden. Zo kan de omvang van de effecten bepaald worden.
- **Maatregelen ten gunste van huismussen:** er moet in beeld worden gebracht waar en wanneer bepaalde maatregelen worden genomen ten gunste van de huismus om zo de eventueel optredende effecten te kunnen nuanceren.

2.3.2 Effectbeoordeling aan de hand van verboden uit de Wet natuurbescherming

Bepalen van vernieling, beschadiging of wegnemen van nesten of rustplaatsen

De effectbeoordeling moet onderbouwd aangeven of de functionaliteit van de nesten en rustplaatsen tijdens en na uitvoer van de activiteiten gegarandeerd kan worden. Hierbij moeten de volgende zaken in beeld worden gebracht:

- Het aantal nesten in het beïnvloedingsgebied van de ruimtelijke activiteiten.
- De exacte locaties van de nesten en rustplaatsen en de bijbehorende (essentiële) functionele leefomgeving. Bij de huismus betreft dit naast de plekken waar het nest zich bevindt ook de optimale en overige geschikte habitat in het gebied waarin de huismus is aangetroffen: foerageerplekken, dekkingmogelijkheden, slaapplekken en dergelijke.

- De omvang van de populatie in het beïnvloedingsgebied van de ruimtelijke activiteiten.
- Een overzicht van welke activiteiten gaan plaatsvinden, op welke plekken, op welk moment, de wijze van uitvoering, en dergelijke.
- Een aanduiding waar en wanneer welke maatregelen worden genomen ten gunste van de huismus, zowel tijdens de sloop- en bouwfase als de gebruiksfase.

Met behulp van deze gegevens kan een huismusdeskundige aangeven in welke mate er door de activiteiten een achteruitgang in de ecologische functionaliteit, op welk moment en al dan niet tijdelijk, van de aanwezige nesten of rustplaatsen gaat optreden. Het bepalen of de functionaliteit in het geding komt is per project maatwerk.

Aantasting van de functionaliteit kan aan de orde zijn als de geschikte habitat waar de huismus in voorkomt in kwantiteit of kwaliteit voor de huismus afneemt, waardoor de plek niet meer de functie van voortplantingsplaats of rustplaats kan vervullen. Een leefgebied moet de huismus het hele jaar blijvend voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten of te verblijven.

Het is in de meeste gevallen nodig om een analyse te maken van de locaties van elk nest in samenhang met het bijbehorende leefgebied en om de uitkomsten van deze analyse op een kaart weer te geven. Uit deze analyse moet blijken waar het nest of de nesten en de rustplaatsen zich bevinden, en wat geschikte, matig geschikte of ongeschikte habitatdelen zijn. Van belang is om

Figuur 12: Huismus maakt gebruik van de beplanting als dekkingmogelijkheid. (bron: Copyright © Piet van Dijk, via Waarneming.nl)

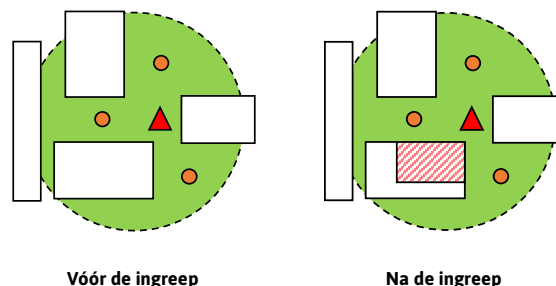
naast de locatie van een nest ook de kwaliteit van de foerageerplekken met hun dekkingmogelijkheden, de altijd groenblijvende beplanting (heesters, gevelbegroeiing), dichte beplanting (zoals meidoorn, haagbeuk), en dergelijke binnen het gebied in beeld te brengen ([figuur 12](#)).

Vervolgens kan door een huismusdeskundige bepaald worden op welke onderdelen de ingreep effect heeft, en hoe belangrijk die onderdelen zijn voor de instandhouding van de nesten en rustplaatsen. Ook activiteiten die alleen gericht zijn op die onderdelen van de huismussenhabitat kunnen effect hebben op de functionaliteit van een nest van de huismus. Het kan ook nodig zijn om de verschillende functies en kwaliteiten buiten het eigenlijke plangebied in beeld te brengen. Het bepalen of de functionaliteit in gevaar komt, is per project maatwerk en hangt onder meer af van de grootte en de duur van een project.

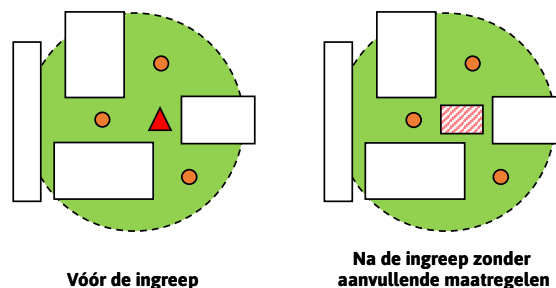
Van belang is om in het effectbeoordelingsonderzoek navolgbaar te onderbouwen welk effect de activiteiten hebben en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat.

Er zijn drie mogelijkheden:

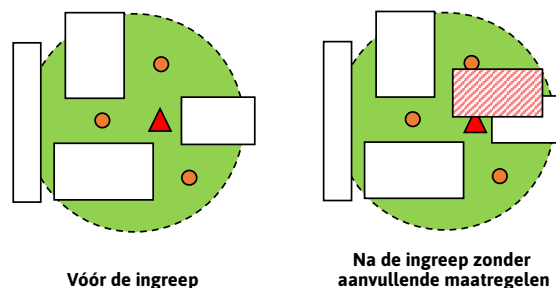
1. De activiteiten hebben geen effect op de functionaliteit van de nesten en rustplaatsen (figuur 13). De ingreep vindt plaats in een deel van het gebied waar de huismus geen betekenis aan hecht. In dat geval is geen sprake van overtreding en hierdoor is geen ontheffing nodig.
2. De activiteiten veroorzaken een aantasting van een deel van het gebied (figuur 14). De vernietiging van de nestplek zelf of een geringe aantasting van een deel van het leefgebied kan al een aantasting van de nesten en rustplaatsen of van de bijbehorende de essentiële functionele leefomgeving opleveren. In dit geval is er sprake van een overtreding. Het is voor de beoordeling van een ontheffingsaanvraag en voor het bepalen van maatregelen nodig om te weten in welke mate de functio-

Figuur 13: De ingreep (rood gearceerd) vindt plaats in niet-essentiële onderdelen van het territorium. Er is daardoor geen aantasting van de functionaliteit van een nest en rustplaats. (Leefgebied = groen, nest = rode driehoek, rustplaats = oranje cirkel, onderdelen van het landschap die niet behoren tot het functionele leefgebied = witte delen).

Figuur 14: Een ingreep (rood gearceerd) kan plaats vinden ter plekke van de nestplaats (boven) of een gedeeltelijke aantasting van de functionaliteit van een nestplaats en rustplaats veroorzaken (onder). (Leefgebied = groen, nest = rode driehoek, rustplaats = oranje cirkel, onderdelen van het landschap die niet behoren tot het functionele leefgebied = witte delen).

Figuur 15: Volledige aantasting van de functionaliteit van een voortplantingsplaats en rustplaats door een ingreep (rood gearceerd). (Leefgebied = groen, nest = rode driehoek, rustplaats = oranje cirkel, onderdelen van het landschap die niet behoren tot het functionele leefgebied = witte delen).

naliteit verloren gaat, welk effect dit heeft op de verblijfplaats en of het om een tijdelijk of permanent effect gaat.

3. De activiteit vernietigt het volledige gebied ([figuur 15](#)). De functionaliteit van het nest en rustplaats wordt daardoor aangetast. Ook hier is sprake van overtreding. In deze situatie is het nodig om een ontheffing aan te vragen en maatregelen te nemen om de functionaliteit te behouden.

Een hulpmiddel om te bepalen of er door de activiteit een kans is op negatieve effecten is de [Effectenindicator soorten](#). De effectenindicator geeft niet aan in welke mate er effect optreedt.

Het beschadigen en/of vernielen van nesten of rustplaatsen kan op verschillende manieren mogelijk voorkomen worden. Bijvoorbeeld door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten door het toepassen van zorgplichtmaatregelen (zie hoofdstuk 3 voor voorbeelden). Ook kunnen effecten voorkomen worden door het afzien van het uitvoeren van de activiteiten op de betreffende plek. Dit wordt beschouwd als een alternatievenafweging. Zolang het anders kan met geen of minder nadelig effect, heeft dat de voorkeur. Wanneer nadelig effect onvermijdelijk is en daarna gerichte huismusvriendelijke maatregelen getroffen worden, neemt dat de overtreding niet weg en is nog steeds een ontheffing of verklaring van geen bedenkingen in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. De maatregelen uit het kennisdocument geven geen vrijstelling.

Het bepalen van het opzettelijk storen

Er is sprake van significante verstoring van de huismus als het functionele leefgebied, al dan niet voorlopig, fysiek blijft bestaan,

maar de activiteiten tot gevolg hebben dat de betreffende functies niet of minder goed vervuld kunnen worden. Dit kan onder meer gebeuren door aanwezigheid van mensen, gebruik van materieel of wellicht door effecten van geluid of licht. Of er een negatief effect optreedt is afhankelijk van de intensiteit, duur en frequentie van de herhaling van de verstoring en het moment waarop de verstoring plaatsvindt. Het verbod op verstoren richt zich op het opzettelijk verstoren. Of er sprake is van opzettelijk verstoren en/of deze verstoring leidt tot een beschadiging of vernieling van een voortplantingsplaats of rustplaats, is ter beoordeling van het bevoegd gezag. In het juridisch kader behorende bij dit kennisdocument wordt hier nader op ingegaan. Het behoort tot ieders zorgplicht om er alles aan te doen (of nalaten) om opzettelijk storen te voorkomen.

Bepalen of huismussen opzettelijk worden gedood

Vanuit de Wet natuurbescherming geldt een verbod op het opzettelijk vangen en doden van huismussen. Opzet omvat tevens voorwaardelijke opzet. Het inschakelen van een huismusdeskundige is noodzakelijk om zorg te dragen dat het opzettelijk vangen en doden van huismussen altijd wordt voorkomen.

Het doden of opzettelijk verwonden van huismussen is te voorkomen door het niet uitvoeren of door het op een andere wijze of plek uitvoeren van de activiteiten, door het toepassen van zorgplichtmaatregelen en door het nemen van maatregelen gericht op de huismus (zie [hoofdstuk 3](#) voor voorbeelden).

Bepalen of eieren van huismussen beschadigd of vernield worden

Als activiteiten leiden tot aantasting of vernietiging van nest-plekken waar eieren aanwezig zijn, kan worden aangenomen dat er ook eieren van de huismus beschadigd of vernield worden. Dit geldt alleen als deze activiteiten plaatsvinden in het broedseizoen.

3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de soort

- 3.1 Werken buiten kwetsbare periodes
- 3.2 Alternatieve nestplaatsen aanbieden
- 3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied
- 3.4 Faseren activiteiten in ruimte en tijd
- 3.5 Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen
- 3.6 Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen
- 3.7 Inschakelen huismusdeskundige
- 3.8 Opstellen ecologisch werkprotocol

3 Mogelijke maatregelen ten gunste van de soort

In dit hoofdstuk staat een aantal maatregelen ten gunste van de huismus genoemd die in aanmerking kunnen komen als bij de uitvoering van de voorgenomen activiteiten een overtreding van een verbodsbepaling gaat optreden. Door het nemen van één of meer van die maatregelen is het mogelijk om negatieve effecten van de activiteiten te verkleinen en mogelijk te voorkomen.

Naast de genoemde maatregelen geldt in alle gevallen dat er ook oplossingen liggen in andere niet nader omschreven *alternatieven* voor de uit te voeren activiteiten. Zo kunnen bij het isoleren van een gebouw wellicht ook toegangen tot plekken waar gebroed kan worden behouden blijven. Ook het niet uitvoeren van de activiteiten, zoals het niet plaatsen van vogelschroot, behoort tot de mogelijkheden om negatieve effecten op de huismus te voorkomen. Hetzelfde geldt voor het verplaatsen van de activiteiten naar een gebied waar geen effecten op de huismus kunnen optreden.

In alle gevallen is maatwerk mogelijk. In samenspraak met een huismusdeskundige moet worden bepaald wanneer, waar, welke en hoeveel maatregelen in het specifieke project getroffen moeten worden. Mogelijk komen er ook maatregelen in aanmerking die hier niet genoemd worden, maar die door de huismusdeskundige wel als effectief worden gezien. Het toepassen van die maatregelen is mogelijk. In alle gevallen moet op schrift een gedegen ecologische onderbouwing gegeven worden

waarom de te nemen maatregelen in het specifieke geval effectief zullen zijn.

De te nemen maatregelen kunnen meer algemeen van aard zijn, gericht op het zorgvuldig handelen, maar het kunnen ook mitigerende of compenserende maatregelen zijn. Het succes van de maatregel moet zeker of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vooraf vaststaan. Het uiteindelijke doel en beoordelingskader is het garanderen van de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige populatie. De maatregelen dienen dan ook zo opgesteld en uitgevoerd te worden dat in ieder specifiek geval de instandhouding gewaarborgd wordt.

De te nemen maatregelen moeten in verhouding staan tot het effect van de ingreep. Veelal zal een kleine ingreep slechts een gering aantal exemplaren treffen en is er veel vergelijkbare habitat in de directe omgeving aanwezig. In dat geval hoeft een relatief beperkt aantal aanvullende maatregelen te worden uitgevoerd. Een kleine ingreep kan echter ook een groot aantal exemplaren treffen, bijvoorbeeld als een grotere kolonie (een "bolwerk") getroffen wordt. In dat geval zal meer gedaan moeten worden. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met eventuele cumulatieve effecten, op basis van eerdere ingrepen of ingrepen die nog gaan plaats vinden in de directe omgeving. Maatregelen moeten net als effectbeoordelingen worden beschouwd vanuit de context van het plangebied. Het opknippen

van grote projecten in kleine deelgebieden is niet toegestaan wanneer de andere activiteiten, die al hebben plaatsgevonden of nog op de planning staan, worden genegeerd. Immers, er kunnen dan onvoldoende garanties worden gegeven om de gunstige staat van instandhouding te borgen.

De in dit hoofdstuk beschreven maatregelen bieden een houvast en vormen een hulpmiddel bij het samenstellen van maatregelen om de effecten op de huismus te verminderen dan wel te voorkomen.

Als monitoring aan de orde is (bijvoorbeeld als een groot (leef) gebied beïnvloed wordt), moet het uitgevoerde onderzoek (inventarisatie, effectiviteitsbepaling) als nulmeting bruikbaar zijn. Dit vraagt extra aandacht bij het beschrijven van de gehanteerde methodiek in de rapportage die bij de ontheffingsaanvraag moet worden overlegd. Het onderzoek moet later herhaald kunnen worden, mogelijk ook door partijen die niet bij dit eerste onderzoek betrokken zijn geweest.

De monitoringsresultaten moeten verder ten opzichte van de nulmeting goed kunnen worden geëvalueerd. Op basis van de waargenomen ontwikkelingen moeten voorstellen gedaan kunnen worden om de ingezette maatregelen te optimaliseren of te wijzigen ten gunste van de betreffende soort. Bij grootschalige projecten is monitoring van groot belang en kan dit door het bevoegd gezag opgelegd worden als standaardonderdeel van het maatregelenpakket. Het monitoren van maatregelen geeft

de kans om bij te sturen en aantoonbaar te maken dat maatregelen daadwerkelijk de gewenste positieve effecten opleveren.

De volgende maatregelen worden nader toegelicht:

[3.1 Werken buiten kwetsbare periodes](#)

[3.2 Alternatieve nestplaatsen aanbieden](#)

[3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied](#)

[3.4 Faseren activiteiten in ruimte en tijd](#)

[3.5 Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen](#)

[3.6 Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen](#)

[3.7 Inschakelen huismusdeskundige](#)

[3.8 Opstellen ecologisch werkprotocol](#)

Het wegvangen en vervolgens direct verplaatsen van huismussen naar een geschikte (verblijf)plaats in de directe omgeving van het plangebied is een ongewenste maatregel. Huismussen zullen de nieuwe verblijfplaats direct verlaten. Daarnaast wordt het gebruik van Vogelvides vooralsnog afgeraden, zie ook [paragraaf 3.2](#).

3.1 Werken buiten kwetsbare periodes

Maatregel

Het uitvoeren van de activiteiten buiten de kwetsbare periodes van de huismus.

Kader maatregel

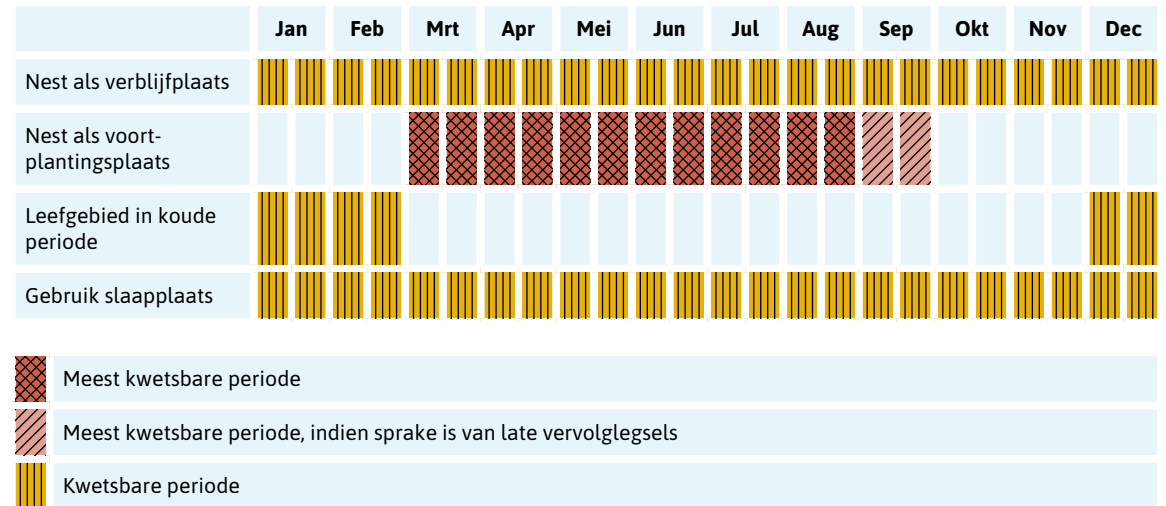
Zorgplicht/zorgvuldig handelen, behoud functionaliteit.

Uitleg

Een deskundige op het gebied van huismussen kan aangeven of de activiteiten plaats kunnen vinden.

De huismus gebruikt zijn nest jaarrond en het gehele jaar kan aangemerkt worden als kwetsbare periode voor de huismus (figuur 16). De meest kwetsbare periode hierbinnen is de voortplantingsperiode, dus zolang er activiteit door de huismus rondom de nestplaats plaatsvindt. Deze kwetsbare periode van de voortplanting kan lopen van maart tot en met augustus. Wanneer sprake is van late vervolglegels kan september ook aangemerkt worden als voortplantingsperiode. De genoemde periode kan eerder of later beginnen of eindigen, afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en afhankelijk van de meteorologische omstandigheden voorafgaand aan of tijdens de werkzaamheden.

Ook per broedpaar kan de voortplantingsperiode verschillen. Een huismusdeskundige kan de exacte periode van voortplanting aangeven. Afhankelijk van de weersomstandigheden (sneeuw,

Figuur 16: De kwetsbare periodes voor de huismus op hoofdlijnen weergegeven.

ijzel en vorst) kan de winterperiode aangemerkt worden als kwetsbare periode. Ook hier kan een huismusdeskundige aangeven of er sprake is van een kwetsbare periode.

Er kan geen gunstige periode worden aangegeven om de activiteiten uit te voeren. Activiteiten die effect hebben op het nest van de huismus (figuur 17) moeten plaatsvinden in de periode september tot maart, dat wil zeggen buiten het meest kwetsbare deel. Hetzelfde geldt voor activiteiten die effect hebben op essentiële onderdelen van het leefgebied van de huismus. Activiteiten die het nest en/of de winterslaapplekken beïnvloeden, moeten buiten de koude periodes uitgevoerd worden.

3.2 Alternatieve nestplaatsen aanbieden

Maatregel

Voor elke nest dat zijn functie niet meer kan vervullen, wordt gezorgd dat er minimaal twee nieuwe alternatieve nestplaatsen in een functionele omgeving aanwezig zijn.

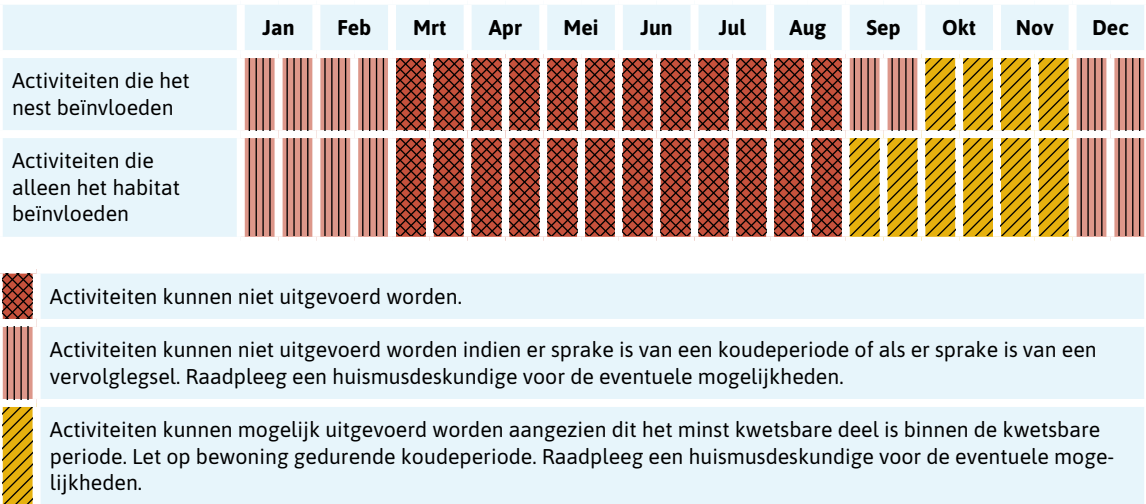
Kader maatregel

Behoud functionaliteit, waarborgen staat van instandhouding.

Uitleg

Als de nestplek verloren gaat door de ingreep (zoals bij het plaatsen van vogelschroot, zie [figuur 18](#)), gaat de functionaliteit van die plek volledig verloren. Er zal gezorgd moeten worden voor vervangende nestplaatsen.

Een vervangende nestplaats heeft nooit dezelfde eigenschappen als de oorspronkelijke nestplaats, tenzij deze op exact dezelfde plek op gelijke wijze wordt geplaatst. Hierdoor kan een vervangende nestplaats zowel wat betreft zijn eigenschappen als zijn locatie, minder geschikt blijken dan verwacht. Dit kan worden ondervangen door twee of meer nestplaatsen aan te bieden per aangetaste of verdwenen nestplek. Hoe meer alternatieve nestplaatsen aanwezig zijn, hoe groter de kans is dat minimaal één van deze geschikt gevonden wordt. De alternatieve nestplaatsen moeten voor minimaal eenzelfde aantal huismussen dezelfde functie kunnen vervullen als de oorspronkelijke plaats die verdwijnt. Voor het bepalen van het aantal aan te bieden alternatieve nestplaatsen kan rekening gehouden worden met de

Figuur 17: De periodes waarin activiteiten al dan niet uitgevoerd kunnen worden op hoofdlijnen weergegeven.

Figuur 18: Vogelschroot onder de onderste rij dakpannen verhindert het maken van een nest. (bron: BMI Monier)

potentie van het gebouw voor wat betreft nestplaatsen die (nog) niet in gebruik zijn.

In het kader van de decentralisatie van het bevoegd gezag hebben de provincies meer vrijheid voor de invulling van hun

eigen natuurbeleid waaronder de bescherming van planten- en diersoorten gekregen. Het is uiteindelijk aan het bevoegd gezag om te bepalen dat de maatregelen voldoende zijn voor het verlenen van een ontheffing of vrijstelling.

Een vervangende nestplaats kan een plek zijn die nog niet in gebruik is, maar die wel geschikt is voor de betreffende functie. Onderzoek moet uitwijzen of deze plekken aanwezig zijn en nog niet in gebruik zijn door huismus. Als onderzoek aantoonst dat die plekken niet aanwezig zijn, kunnen nieuwe vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd. Deze moeten wel de betreffende functie kunnen overnemen voor een vergelijkbaar aantal huismussen.

Huismussen hebben de tijd nodig om aan nieuwe nestplaatsen te wennen. Gedurende deze gewenningsperiode moeten zowel de oorspronkelijke situatie als de nieuw aangebrachte vervangende voorzieningen beiden aanwezig zijn. Hierdoor kunnen de huismussen de voorzieningen ontdekken en verkennen voor de ingreep wordt uitgevoerd. Een voldoende lange gewenningsperiode is nodig om een voldoende succes van de maatregelen te waarborgen. Hoe dichter de vervangende verblijfplaats bij de oorspronkelijke verblijfplaats wordt gerealiseerd en hoe geschikter de omgeving, hoe groter de kans is op succes.

Wanneer voedsel geen beperking geeft, is de huismus zeer flexibel in het innemen van allerlei typen vervangende verblijfplaatsen. Ook zal onder die omstandigheden, waarbij tevens sprake is van een al grote aanwezige populatie, een mussenhotel

(een kast met meerdere verblijfplaatsen bijeen) eerder door meerdere paartjes worden ingenomen, terwijl dat onder andere omstandigheden niet snel het geval zal zijn.

Als een nestplaats tijdelijk ongeschikt is voor de huismus door tijdelijke werkzaamheden, bijvoorbeeld bij renovatie van een gebouw, kan na de verstoring de oorspronkelijke nestplaats hersteld worden. Voor de periode dat de werkzaamheden plaatsvinden, moet dan wel tijdig voor vervangende nestgelegenheid gezorgd zijn. Ook een tijdelijke achteruitgang van de functionaliteit is namelijk niet toegestaan.

Mogelijke maatregelen om het aanbod en functioneren van alternatieve nestplaatsen tijdens en na de werkzaamheden te garanderen, zijn:

- **Aanbieden alternatieven:** Voor elke nestplaats die aangetast of verwijderd wordt, worden minimaal twee nieuwe nestplaatsen aangeboden. Dit in de vorm van bijvoorbeeld nestkasten, neststenen, mussenpotten of vergelijkbare voorzieningen of door het maken van toegangen in gebouwen tussen dakbedekking en isolatielaag of het verwijderen van aanwezig vogelschroot.

- **Voor de vervangende nestplaatsen geldt:**

- dat ze minimaal drie maanden voor het ongeschikt maken van de oorspronkelijke nestplaats en de start van de werkzaamheden aanwezig zijn, om de vogels te laten wennen aan de nieuwe voorzieningen;
- dat er meerdere nestplekken bij elkaar aangeboden moeten worden. Zorg dat de openingen minimaal 50 centimeter uit elkaar liggen; dit kan dichterbij elkaar, maar zorg er dan voor dat de nestingang niet zichtbaar is voor de huismus die in de andere nestingang zit;
- zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke verblijfplaats worden geplaatst en als dat niet mogelijk is, dan in de directe omgeving (in de regel binnen 200 meter, bij uitzondering 500 meter maar is afhankelijk van gebied en situatie ter plekke) van de oorspronkelijke nestplaats en buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden liggen;
- op minimaal 3 meter hoogte plaatsen;
- dat er een passende broedruimte aangeboden wordt. Uit literatuur blijkt dat de huismus een gemiddelde binnenste nestruimte heeft met een diameter van 9,6 cm met daaromheen nestmateriaal van minimaal een centimeter³. Een kunstmatige nestruimte is geschikt waarin een dergelijk nest past. Daarom geeft een kunstmatige nestruimte van minimaal 12,5 x 12,5 x 12,5 cm en een invliegopening met een diameter van 3,4 cm een huismus voldoende ruimte voor het maken van een nest. Aangezien een huismus zich gemakkelijk aanpast aan de aanwezige broedruimte, is het situatieafhankelijk of een nestruimte met een lagere hoogte ook als vervangende nestplaats kan functioneren.

In het geval van een nestruimte onder een dakpan, kan een hoogte van minimaal 8 centimeter als richtlijn worden aangehouden tussen de dakplaat en de onderzijde van de dakpan⁴;

- dat ze op een voor de huismus geschikte wijze en plek worden aangebracht. Zo mogen ze niet te heet worden in de middagzon, maar zich ook niet op een te koude locatie bevinden: voorkeur heeft een noord of oost expositie of een ligging in de schaduw van een dakgoot, dakoverstek of iets dergelijks. Temperatuurverloop in nestplaatsen van huismus wordt bepaald door de oriëntatie van deze nestplaatsen;
- in de directe omgeving van de nieuwe nestplaats continue voldoende dekking aanwezig is (daarbij is van het opgaande groen een hoogte van 2 á 3 meter gewenst voor voldoende effectiviteit), en dat er altijd (zo mogelijk binnen 100 meter, bij voorkeur binnen 50 meter) voldoende geschikt voedsel en potentiële slaapplekken beschikbaar zijn;
- dat ze van voldoende duurzaam materiaal zijn en op een voldoende duurzame wijze worden geïntegreerd, bevestigd of ingemetseld. Of de duurzaamheid voldoende is hangt van meerdere factoren af, bijvoorbeeld van het type materiaal (hout, houtbeton, aardewerk, en dergelijke), van de houtsoort (ceder en robinia zijn duurzamer dan vuren of grenen), de wijze van ophanging, de aangebrachte plek (bijvoorbeeld onder een dakgoot of een andere vorm van overhang of vol in zon en wind), het te verwachten gebouwbeheer (bij schilderwerk verdwijnen regelmatig

³ Cramp, S. et al. 1994. *Handbook of the birds of Europe, the Middle East & North Africa - volume VIII*. Oxford university press, Oxford / New York

⁴ Vanuit Sovon wordt in 2023 een onderzoek uitgevoerd naar gebruik van vervangende nestgelegenheden voor de huismus en onder andere de afmetingen van de broedruimte onder dakpannen.

- aangebrachte voorzieningen) en of het beheer en onderhoud van de voorziening (herstel bij gebreken) geregeld is;
- dat er voldoende veiligheid is tegen predatoren. Dit geldt voor de nestplaats zelf, als ook dat er voldoende opgaand groen in de directe omgeving aanwezig is als dekking voor adulten of (net uitvliegende) juvenielen;
- dat het materiaal waarvan ze zijn gemaakt niet behandeld is met chemische middelen;
- dat het beheer duurzaam geregeld is. Het gaat om een duurzame maatregel voor de lange termijn. Dit beheer moet gebeuren in een periode dat verstoring niet of minimaal optreedt.
- **Monitoring van de effectiviteit** van de genomen maatregelen is wenselijk en kan worden opgelegd door het bevoegd gezag (bijvoorbeeld bij projecten met grote impact op de huismuspopulatie).

Af te raden alternatief aan te bieden nestplaats

Vooralsnog wordt het gebruik van Vogelvides afgeraden. Uit een studie (zie: Alefs en Schoppers 2019) naar de effectiviteit van Vogelvides als nestplaats voor huismussen kwam naar voren dat de effectiviteit zeer beperkt is. In 2019 onderzocht Sovon de effectiviteit van de Vogelvide, hierbij werden twee nesten in totaal 678 meter Vogelvide gevonden. Het percentage Vogelvides dat gebruikt wordt door huismussen als broedplaats ligt met 99% zekerheid tussen 0,00% en 5,36%. Op basis van vergelijkingen met andere studies waarin de effectiviteit van nestkast-systemen is onderzocht en op basis van literatuur over de habitaten van de huismus is een analyse gemaakt van mogelijke

knelpunten die leiden tot het lage percentage gebruikte Vogelvides. Het verschil in succes moet worden gezocht in de verschillen tussen het prototype⁵ en de Vogelvide, zoals de afmeting van de broedruimte, de afmeting van de invliegopening en het materiaal. Dit zijn factoren die het microklimaat en de leefbaarheid en daarmee ook de effectiviteit van de Vogelvide kunnen bepalen.

3.3 Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied

Maatregel

Het verbeteren van de kwaliteit van bestaand of het realiseren van nieuw geschikt habitat voor huismussen. Dit moet tijdig gerealiseerd zijn en moet buiten de invloedsfeer van de activiteiten plaatsvinden.

Kader maatregel

Behoud functionaliteit, waarborgen staat van instandhouding.

Uitleg

Voordat essentiële onderdelen van het leefgebied niet (meer) aanwezig zijn, moeten uiterlijk twee weken voorafgaand aan de start van de eigenlijke activiteiten, maatregelen getroffen zijn om het aanbod en het functioneren van vervangend foerageergebied, slaapplekken en dergelijke te garanderen. Indien de functionele leefomgeving wordt aangetast, dan dient dit minimaal 1:1 gemitigeerd te worden.

⁵ Er is een kleinschalig onderzoek gedaan met prototypes van de Vogelvide. Hier bleek dat in twee van de vier onderzochte locaties mussen nestelden in een Vogelvide. Deze resultaten waren positief genoeg om de ontwikkeling van de Vogelvide voort te zetten, maar lenen zich niet om te vergelijken met de grote studie uit 2019.

Onderstaande maatregelen zijn gericht op het in samenhang in stand houden van voldoende dekking, voedsel en slaapplekken (zie ook [figuur 19](#)):

- **Behoud of verkrijgen van voldoende dekkingsmogelijkheden** door bijvoorbeeld:

- Aanplant van doornige struiken als vuurdoorn en meidoorn, groenblijvende heesters, klimplanten als klimop of wingerd, beukenhagen, en dergelijke binnen 5 à 10 meter (bij voorkeur binnen 2,5 meter) van plekken waar gevoerageerd wordt. Bladverliezende soorten zijn in de winterperiode minder effectief.
- Aanplant van bomen en ander opgaand groen binnen 5 à 10 meter (bij voorkeur binnen 2,5 meter) van de plekken waar gebroed wordt.
- Kant-en-klare hagen of gevelgroen aan te brengen als tijdelijke voorzieningen noodzakelijk zijn.

Voor al deze maatregelen geldt dat een hoogte van 2 à 3 meter gewenst is voor voldoende effectiviteit. Er is alleen geen uitsluitende literatuur over minimum en maximum maten en het is aan de huismusdeskundige om te bepalen welke effectieve beplanting aangebracht moet worden.

- **Behoud of ontwikkeling van slaapplekken** door bijvoorbeeld:

- Aanbrengen van groenblijvende gevelbegroeiing of ander verticaal groen, bijvoorbeeld met vuurdoorn, klimop aanplant van groenblijvende heesters (bijvoorbeeld liguster, hulst) of coniferen (bijvoorbeeld taxus).

- In de winterperiode winternesten aan te bieden in de vorm van bijvoorbeeld takkenhopen als een tijdelijke oplossing noodzakelijk is.

Voor al deze maatregelen geldt dat een hoogte van 2 à 3 meter gewenst is voor voldoende effectiviteit, en zo mogelijk binnen 100 meter van de nestplaats aanwezig moeten zijn. Er is alleen geen uitsluitende literatuur over minimum en maximum maten en het is aan de huismusdeskundige om te bepalen welke effectieve beplanting aangebracht moet worden.

- **Behoud of ontwikkeling van voldoende plekken waar gevoerageerd kan worden**, door bijvoorbeeld:

- in stand houden of ontwikkelen van overhoekjes of stroken ruigte met onkruid als bron voor zaden en kleine zachte insecten. Straatgras, herderstasje en weegbree zijn favoriete onkruiden;
- extensiever beheer van gazons door het terugbrengen van de maaifrequentie naar 1 maal per jaar. Het maaien vindt niet in het najaar plaats;
- het bijvoeren met meelwormen in de periode dat er jongen zijn of met zaden e.d. kan als tijdelijke maatregel in aanmerking komen;
- op plekken met weinig kans op aanrijding gesloten (asfalt) verharding te vervangen door klinkerbestrating.

Voor al deze maatregelen geldt dat voedsel bij voorkeur jaar-rond beschikbaar is en zo mogelijk binnen 100 meter (bij voorkeur binnen 50 meter) van de nestplaats beschikbaar is en dat er binnen 5 à 10 meter (bij voorkeur binnen 2,5 meter) dekking aanwezig is.

- **Behoud van voldoende drinkwater** door bijvoorbeeld aanleg van vijvers.
- **Behoud van voldoende mogelijkheden voor nemen van stofbaden** door zandige plekken te realiseren of te handhaven.
- **Monitoring van de effectiviteit van de genomen maatregelen** is wenselijk en kan worden opgelegd door het bevoegd gezag (bijvoorbeeld bij projecten met grote impact op de huismuspopulatie).

Het bevoegd gezag kan aanvullende eisen stellen aan het bestendigen van beheer en onderhoud van mitigerende en compenserende inrichtingsmaatregelen.

3.4 Faseren activiteiten in ruimte en tijd

Maatregel

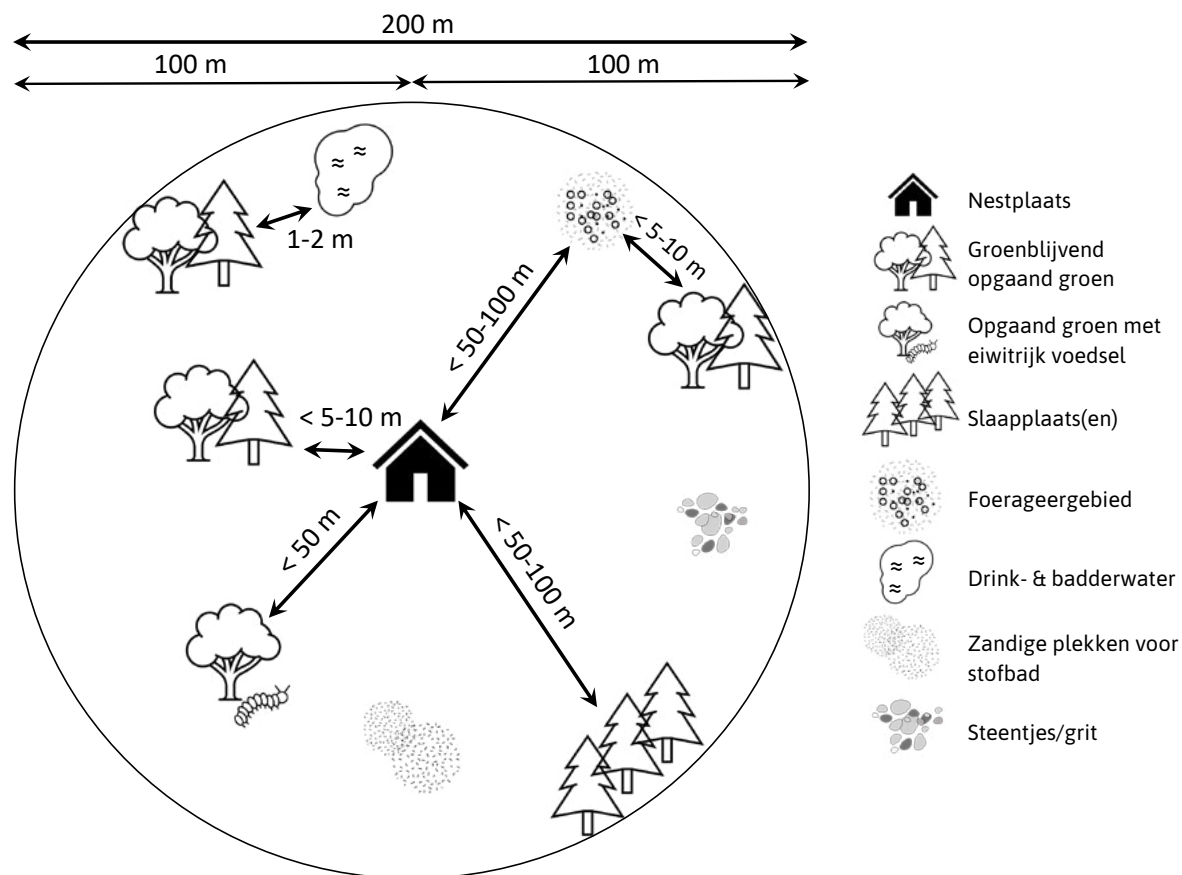
Door activiteiten gefaseerd in de ruimte en tijd uit te voeren, kan ervoor worden gezorgd dat op elk moment voldoende functionerende nesten, rustplaatsen en leefgebied aanwezig blijven.

Kader maatregel

Behoud functionaliteit, waarborgen staat van instandhouding.

Uitleg

Het in de tijd en ruimte gefaseerd uitvoeren van de activiteiten, zoals renovatie of sloop van alle woningen in een straat of wijk, herstructurering groen en dergelijke, kan van groot belang zijn. Vanuit de delen die gehandhaafd blijven heeft de populatie de mogelijkheid te herstellen na een tijdelijke achteruitgang die veroorzaakt is door de activiteiten. Hierdoor kunnen huismussen

Figuur 19: Afstanden tussen de elementen die zich in de functionele leefomgeving van de huismus bevinden.

verhuizen naar andere vrije gebieden in de directe omgeving, voor zover die de juiste kwaliteit hebben (gekregen). Er moeten voldoende nestplaatsen functioneel blijven.

Bij sloop of werkzaamheden aan gebouwen over een grotere oppervlakte, bijvoorbeeld alle woningen in een straat of een gehele wijk, zullen in een groot gebied tegelijkertijd de kieren, nissen en dergelijke die door huismussen als nestplek gebruikt worden verdwijnen. Wanneer er tijdelijk ook geen bewoners van de huizen aanwezig zijn, verdwijnen ook voedselbronnen zoals broodkrumels en zaden. Bij sloopwerkzaamheden en een nieuwe inrichting van de wijk of straat zal ook het aanwezige groen verdwijnen, waarmee dekkings- en foerageermogelijkheden aangetast worden.

Het faseren van de activiteiten in ruimte en tijd is per project maatwerk. De voorgenomen activiteiten en planning dienen in een (ecologisch) werkprotocol te worden vastgelegd. Er moet altijd een deskundige op het gebied van huismussen worden ingeschakeld. De genomen maatregelen kunnen op hun effectiviteit gemonitord worden. Bij een activiteit met een klein ruimtebeslag ligt fasering in de ruimte en tijd minder voor de hand, tenzij er cumulatie van effecten optreedt.

3.5 Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen

Maatregel

Nest- en rustplaatsen worden tijdens het uitvoeren van de activiteiten toegankelijk gehouden voor de huismus.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen, behoud functionaliteit.

Uitleg

Nestplaatsen kunnen voor de huismus toegankelijk gehouden worden door bijvoorbeeld:

- steigers, doeken, folie en vangnetten, die bij renovatiewerkzaamheden van gebouwen gebruikt worden, zodanig te plaatsen dat geen holten, nissen en dergelijke die door huismussen als in- en uitvliegopeningen worden gebruikt ontoegankelijk worden;
- geen (bouw)licht op de in- en uitvliegopeningen te laten schijnen.

Hierbij moet rekening gehouden worden dat in alle gevallen geldt dat werkzaamheden niet verstorend mogen zijn voor de huismus en hun verblijfplaatsen.

3.6 Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen

Maatregel

Nestplaatsen worden tijdig voorafgaand aan de eigenlijke activiteiten ongeschikt gemaakt.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen.

Uitleg

Het ongeschikt maken moet voor de start van de werkzaamheden en na het tijdig realiseren van vervangende nest- en rust-

gelegenheid gebeuren. Wanneer de activiteiten plaatsvinden in het broedseizoen, moet uiterlijk twee weken voorafgaand aan het broedseizoen de nestplaatsen ongeschikt gemaakt en gehouden worden om te voorkomen dat deze bewoond zijn tijdens de uitvoering van de activiteiten.

Na het broedseizoen geldt dat gestart mag worden met het ongeschikt maken van de nest- en rustplaatsen als geconstateerd is dat de nest(en) zijn verlaten en er geen sprake is van een koudeperiode (zie [figuur 17](#)). Ook in periodes met vorst kunnen verblijfplaatsen namelijk bewoond zijn; daarom moet het ongeschikt maken van verblijfplaatsen plaatsvinden wanneer het nest niet actief in gebruik is als broed- en/of slaapplek (bijvoorbeeld buiten periodes met winterse omstandigheden). In alle gevallen moet een huismusdeskundige worden ingeschakeld om onder de benodigde ontheffing de best passende methode en het beste moment te bepalen, uit te voeren en te controleren.

3.7 Inschakelen huismusdeskundige

Maatregel

De activiteiten worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van huismussen.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen.

Uitleg

Het bevoegd gezag verstaat onder een deskundige een persoon

die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis moeten zijn opgedaan doordat de deskundige:

- minimaal 3 jaar ervaring heeft met het uitvoeren van soortgericht onderzoek, eventueel onder begeleiding van een ervaren ecooloog; en
- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt natuurwetgeving, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming en is aangesloten bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Vogelbescherming Nederland en Sovon).

3.8 Opstellen ecologisch werkprotocol

Maatregel

Een huismusdeskundige stelt een ecologisch werkprotocol op. Dit ecologische werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

Kader maatregel

Zorgplicht/zorgvuldig handelen.

Uitleg

In een ecologisch werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen worden om effecten op beschermde soorten te voorkomen. Ook staat erin hoe te handelen als deze effecten toch optreden. Er staat onder andere in vermeld:

- in welke periode gewerkt moet worden;
- welke activiteiten op welke locatie(s) en op welk moment plaatsvinden;
- welke maatregelen worden genomen gedurende het werk en wat wordt gerealiseerd voor de huismus;
- wanneer begeleiding door een huismusdeskundige noodzakelijk is;
- hoe de effectiviteit van de genomen maatregelen wordt gemonitord;
- wie die huismusdeskundige is, wat zijn ervaringen zijn op het gebied van de huismus en wat de deskundige exact gaat doen;
- wanneer en op welke wijze het logboek wordt bijgehouden.

4 Beschermingsmaatregelen per activiteit

4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten

4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten

4 Beschermingsmaatregelen per activiteit

In dit hoofdstuk staat van een aantal veelvoorkomende activiteiten een indicatie van negatieve effecten op de huismus. Daarnaast staat beschreven bij welke activiteiten welke maatregel of maatregelen veelal in aanmerking komen om de negatieve effecten op de soort te vermijden of zoveel mogelijk te voorkomen. Dit gebeurt op hoofdlijnen. Elk project en elk gebied is uniek: maatwerk is noodzakelijk.

4.1 Effecten van verschillende typen activiteiten

Verschiede typen activiteiten hebben andere effecten tot gevolg. Belangrijk is het schaalniveau waarop de activiteiten zich afspelen en de wijze waarop de huismus negatief beïnvloed wordt. Voor de huismus kan dan in grote lijnen de volgende indeling worden gemaakt:

1. activiteiten waarbij een groot gebied betrokken is: deze kunnen effect hebben op meerdere territoria van huismussen;
2. activiteiten waarbij een enkel gebouw en directe omgeving betrokken zijn: deze hebben veelal alleen effect op de locaties van de nesten en slaappleatsen van huismussen; en
3. activiteiten waarbij alleen groen betrokken is: deze kunnen effect hebben op het foerageergebied, de slaappleatsen en de dekkingsmogelijkheden van huismussen, maar ook soms op nestlocaties.

Er is ook overlap tussen activiteiten mogelijk, bijvoorbeeld waarbij er sprake is van gevelbegroeiing.

Bovenstaande opsomming betekent niet dat een activiteit met een gering ruimtebeslag ook altijd geringe effecten heeft.

Regelmatig zijn populaties, vaak klein en kwetsbaar, aanwezig op niet meer dan één of enkele locaties. Per activiteit moet dus beoordeeld worden op basis van het veldonderzoek en de habitatkwaliteit, welke effecten optreden en welke maatregelen hierbij noodzakelijk zijn.

Ad 1: Activiteiten die in een groot gebied plaatsvinden

Activiteiten die in een groot gebied plaatsvinden, kunnen effect op een zeer groot aantal territoria. Vaak is het niet mogelijk om van elke nestplaats de functionaliteit te behouden. Door deze activiteiten moet rekening gehouden worden met sterfte van een groot aantal huismussen als er geen voorzorgsmaatregelen worden getroffen. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie kunnen groot zijn. De effecten kunnen vermindert worden door gebieden geschikt te maken voor de huismus of door de activiteiten gefaseerd in ruimte en tijd uit te voeren.

Ad 2: Activiteiten die plaatsvinden aan een enkel gebouw

Activiteiten die plaatsvinden aan een enkel gebouw kunnen effect hebben op één of meer nestplaatsen of op gezamenlijke slaappleatsen. Activiteiten die in de bijbehorende tuin of groene omgeving plaatsvinden, hebben vooral effect op het foerageergebied van de huismus, maar kunnen ook effect hebben op nestlocaties of slaappleatsen. Vaak is het niet mogelijk om van elke

verblijfplaats de functionaliteit te behouden. De effecten op de staat van instandhouding van de populatie zijn vaak beperkt. Hier kunnen effecten verminderd worden door bijvoorbeeld het in stand houden of het creëren van nestgelegenheid en allerlei wintergroene elementen en dergelijke. De huismus ondervindt gebruikelijk geen relevante last van een normaal gebruik van een tuin.

Ad 3: Activiteiten die enkel betrekking hebben op de groene leefomgeving

Activiteiten die plaatsvinden in de “groene” delen van het leefgebied van de huismus hebben vooral effect op de (essentiële) leefomgeving van de nestplaats en de winterverblijfplaats. Door de activiteiten kan ook de nestplaats zijn functie verliezen als de functionele leefomgeving dermate wordt aangetast dat deze niet meer geschikt is voor de huismus (indirect effect). Ook kunnen de activiteiten direct effect hebben op de nest- en rustplaats zelf. Effecten kunnen verminderd worden door het in stand houden en creëren van plekken waar voedsel gevonden kan worden of van allerlei wintergroene elementen en andere slaap- en dekkingmogelijkheden.

4.2 In aanmerking komende maatregelen bij verschillende typen activiteiten

Afhankelijk van het type activiteit en de grootte van het gebied waar de activiteit plaatsvindt, is het toepassen van één of meer van de maatregelen die genoemd zijn in hoofdstuk 3 effectief. In de tabel van [figuur 20](#) staat bij een groot aantal veel voorkomende activiteiten indicatief aangegeven welke maatregelen vrijwel altijd, vaak of meestal niet van toepassing zijn om negatieve effecten te vermijden of zoveel mogelijk te verminderen. Elk gebied en alle activiteiten zijn uniek. De maatregelen die genomen worden betreffen dan ook altijd maatwerkmaatregelen. Afwijken van de genoemde maatregelen kan dan ook. Een onderbouwing waarom gekozen wordt voor (andere) maatregelen is noodzakelijk. Deze onderbouwing moet door een huismusdeskundige worden aangeleverd.

Huismus	Werken buiten kwetsbare periodes	Alternatieve nestplaatsen aanbieden	Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	Faseren activiteiten in ruimte en tijd	Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen	Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen	Inschakelen huismus-deskundige	Opstellen ecologisch werk-protocol
Groot gebied, veel woningen (woonwijk, straat):								
Sloop van meerdere gebouwen	xx	xx	xx	xx	o	xx	xx	xx
Renovatie, isolatie van meerdere gebouwen, asbest verwijderen, vogelschroot plaatsen	xx	xx	x	xx	xx	x	xx	xx
Werk wanddoek, folie plaatsen	xx	o	o	o	xx	o	xx	x
Eén of een enkel gebouw:								
Sloop van een gebouw	xx	xx	x	o	o	xx	xx	x
Renovatiwerkzaamheden, zoals dakwerkzaamheden, isolatie, en dichten van gaten, kieren en nissen; asbest verwijderen; vogelschroot plaatsen	xx	xx	x	o	x	x	xx	x
Gebouwen in de omgeving van kinderboerderijen, maneges, stations, kippen-hokken, dierentuinen en andere plekken waar veel voer al dan niet bewust wordt gemorst	xx	xx	xx	o	o	x	xx	xx
Werkzaamheden die in de tuin plaatsvinden, zoals tuinomvorming, bestraten, verharden, rommelhoekjes, takkenhopen en mesthopen opruimen, moestuin omzetten, weghalen gevelbegroeiing, (wintergroene) struiken e.D.	xx	x	xx	o	o	o	x	x
Gebruik gewasbeschermingsmiddelen	xx	o	xx	o	o	o	xx	x
Werk wanddoek, folie plaatsen	xx	o	o	o	xx	o	xx	x

Huismus	Werken buiten kwetsbare periodes	Alternatieve nestplaatsen aanbieden	Verbeteren habitat in bestaand of nieuw leefgebied	Faseren activiteiten in ruimte en tijd	Toegankelijk houden nest- en rustplaatsen	Ongeschikt maken nest- en rustplaatsen	Inschakelen huismus-deskundige	Opstellen ecologisch werk-protocol
Alleen beplanting, en dergelijke:								
Werkzaamheden die in de tuin plaatsvinden, zoals tuinomvorming, bestraten, verharderen, rommelhoekjes, takkenhopen en mesthopen opruimen, moestuin omzetten, weghalen gevelbegroeiing, (wintergroene) struiken en dergelijke	xx	x	xx	x	x	o	x	x
Herstructurering groen of parken, verwijderen struiken in verband met veiligheid	xx	x	xx	x	o	o	xx	x
Verharderen	xx	o	x	o	o	o	o	o
Snoeihout versnipperen	xx	o	x	o	o	o	o	o
Specifieke activiteiten:								
Evenementen	xx	o	o	x	xx	o	xx	xx

Figuur 20: Indicatie van welke type maatregelen in aanmerking komen bij een aantal veel voorkomende activiteiten, afhankelijk van de grootte van het gebied waar de activiteit wordt uitgevoerd en de impact van de maatregel; xx = vrijwel altijd van toepassing, x = vaak van toepassing, o = vrijwel nooit van toepassing

5 Bronnen

5 Bronnen

Literatuur

- Alefs P. en J. Schoppers. 2019. *Effectiviteit van de Vogelvide als broedplaats door de Huismus*. Sovon-rapport 2019/79, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2019. *Huisumus Passer domesticus in: Broedvogels in Nederland in 2017*. Sovon-rapport 2019/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Cramp, S. et al. 1994. *Handbook of the birds of Europe, the Middle East & North Africa - volume VIII*. Oxford university press, Oxford / New York
- Heij C., 1985, *Comparative ecology of the House sparrow Passer domesticus in rural, suburban and urban situations*, Academisch Proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Hustings F., de Jong A., Koffijberg K., Schoppers J. & C. van Turnhout 2016. *Vogelbalans 2016 – Stadsvogels*. Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Louwe Kooijmans, J., 2009. *Stadsvogels. Bouwen, beleven, beschermen*. Vogelbescherming Nederland, Tirion Natuur.
- Mostert, K. & B. Vastenhouw, 2007. *Huismussen in de regio Delft*.
- Oosterhuis, R., 2013. *Dispersie en zwervgedrag van Huismussen in Leek en Lettelbert*. Limosa 86: 80-87.
- Schoppers J., van Turnhout C., Louwe Kooijmans I. & van der Meij T. 2016. *Stadsvogels tellen: Meetnet Urbane Soorten gaat tiende jaar in*. Levende Natuur 117: 151154.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2016. *Handleiding Sovon broedvogelonderzoek*. BMP & kolonievogels. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. *Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Stichting Witte Mus, 2016. *Beschrijving, functies & belang van habitat elementen van de HUISMUS*. 4 juli 2016 – versie 8, Huismusbescherming Nederland.
- Verburg G., 2020. *Hoe effectief zijn nestkasten voor gierzwaluwen en huismussen?* De Levende Natuur, jaargang 121, nummer 1.
- Vogel R.L., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R., 2013. *Het belang van Nederland buiten de EHS voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*. Rapportnummer 2013/15, Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Vogelbescherming Nederland, 2008. *De huismus anno 2008*. Update van het actieplan huismus van Vogelbescherming Nederland.
- Vogelbescherming Nederland, 2020. *Factsheet Huismus*.

Websites

www.bij12.nl/natuur-en-landschap

www.rvo.nl

www.huismusbescherming.nl

www.mussenwerkgroep.be

www.sovon.nl

www.vogeltrekatlas.nl

Totstandkoming publicatie

Deze publicatie is een actualisatie van het kennisdocument uit 2017. In 2022 is deze actualisatie gerealiseerd in afstemming met Sovon/Jan Schoppers, Vogelbescherming Nederland/Jip Louwe Kooijmans en Harm Dotinga, Laneco/Dirk van Pijkeren en Tako Brouwer namens Netwerk Groene Bureaus en een vertegenwoordiging van de provincies bestaande uit Omgevingsdienst Haaglanden/Margaret Konings, Provincie Groningen/Lennart Zwart en Provincie Flevoland/Nicolai Bolt. Deze publicatie is in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO) door BIJ12 opgesteld en gecoördineerd.

Colofon

Dit is een publicatie van BIJ12

BIJ12

Leidseveer 2

3511 SB Utrecht

Meer informatie

www.bij12.nl

info@bij12.nl

Voor specifieke vragen met betrekking tot de uitvoering van de wet of beoordeling van een aanvraag, dient u contact op te nemen met de desbetreffende provincie.

Bronvermelding

Kennisdocument Huismus, versie 2.1

BIJ12 februari 2023

Foto voorkant

Jelger Herder

Publicatienummer

BIJ12-2023-002

Bijlagen

BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming

BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten

BIJLAGE 1 Wet natuurbescherming

Het juridisch kader voor de bescherming van de huismus is vastgelegd in artikelen 1.11 en 3.1 tot en met 3.4 van de Wet natuurbescherming. Deze staan hieronder uiteengezet.

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

§ 1.3. Beschermingsmaatregelen algemeen

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
3. Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in

overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.

Hoofdstuk 3. Soorten

§ 3.1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.2

1. Het is verboden vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of uit deze vogels verkregen producten te

verkoopen, te vervoeren voor verkoop, onder zich te hebben voor verkoop of ten verkoop aan te bieden.

2. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel A, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
3. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen vogels van soorten, genoemd in bijlage III, deel B, bij de Vogelrichtlijn, die aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen, en ten aanzien van delen of producten van die vogels.
4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over de verkoop, het vervoer voor verkoop, het onder zich hebben voor verkoop of het ten verkoop aanbieden van vogels van soorten, aangewezen op grond van het derde lid, en delen of producten van die vogels.
5. Een vogelsoort wordt op grond van het derde lid uitsluitend aangewezen, indien de handelingen, bedoeld in het eerste lid, uitgevoerd overeenkomstig regels als bedoeld in het vierde lid, er niet toe leiden dat het populatieniveau, de geografische verspreiding of de omvang van de voortplanting van deze soort in gevaar wordt gebracht of kan worden gebracht.
6. Het is verboden, anders dan voor verkoop, vogels, delen of producten als bedoeld in het eerste lid, onder zich te hebben of te vervoeren, tenzij deze vogels, delen of producten

aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen.

Artikel 3.3

1. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
2. Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van verboden als bedoeld in artikel of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
3. Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van:
 - a. de verboden, bedoeld in artikel 3.2, eerste lid, ten aanzien van vogels, dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of ten aanzien van uit deze vogels verkregen producten van daarbij aangewezen soorten, of
 - b. regels, gesteld krachtens artikel 3.2, vierde lid.
4. Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
 - a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
 - b. zij is nodig:
 - 1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - 2°. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
 - 3°. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
 - 4°. ter bescherming van flora of fauna;

- 5°. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
- 6°. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan;
- c. de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.
- 5. In een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling worden in elk geval voorschriften opgenomen, onderscheidenlijk regels gesteld, over:
 - a. de middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden, waarbij enkel het gebruik wordt toegestaan van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen, installaties of methoden;
 - b. de tijd en plaats waarvoor de ontheffing of vrijstelling geldt, en
 - c. de wijze waarop het risico voor het behoud van de vogelstand wordt beperkt.
- 6. De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1 en 3.2, zesde lid, zijn niet van toepassing op handelingen ten aanzien waarvan bij of krachtens enige wettelijke bepaling een besluit is vereist, indien bij of krachtens die wet is bepaald dat het desbetreffende besluit de handelingen uitsluitend toelaat indien is voldaan aan de voorwaarden, bedoeld in het vierde lid, en dat aan het besluit de voorschriften worden verbonden, bedoeld in het vijfde lid.
- 7. De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1 en 3.2, zesde lid, zijn

niet van toepassing op:

- a. handelingen ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel als bedoeld in artikel 2.2, en
- b. handelingen die zijn beschreven in en worden verricht overeenkomstig een beheerplan als bedoeld in artikel 2.3, eerste lid, een plan of een programma als bedoeld in artikel 2.3, vijfde lid, of een programma als bedoeld in artikel 1.13, eerste, zevende, of achtste lid, indien:
 - 1°. ten aanzien van het beheerplan, het plan of het programma, althans het onderdeel dat betrekking heeft op de desbetreffende handelingen, is voldaan aan het in het vierde en vijfde lid bepaalde ten aanzien van ontheffingen en vrijstellingen, en
 - 2°. het bestuursorgaan dat het beheerplan, het plan of het programma heeft vastgesteld tevens bevoegd is voor de verlening van een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling als bedoeld in het eerste, onderscheidenlijk tweede lid voor dergelijke handelingen, of, als dat niet het geval is, het beheerplan, het plan of het programma is vastgesteld in overeenstemming met het bestuursorgaan dat bevoegd is voor de verlening van de ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling.

Artikel 3.4

1. Ingeval het vangen of doden van vogels als bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, bij of krachtens deze wet is toegestaan, is het verboden deze vogels:
 - a. te vangen of te doden met:
 - 1°. middelen, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Vogelrichtlijn;
 - 2°. middelen, installaties of methoden voor massaal of niet-selectief vangen of doden van vogels, of
 - 3°. middelen, installaties of methoden waardoor een soort plaatselijk kan verdwijnen, of
 - b. te achtervolgen met behulp van vervoermiddelen, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Vogelrichtlijn, overeenkomstig de daar beschreven wijze.
2. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen en provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in het eerste lid. Artikel 3.3, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.
3. Onze Minister kan ontheffing verlenen van het verbod, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel b, voor het gebruik van motorboten op open zee onder de in bijlage IV, onderdeel b, tweede gedachtestreep, tweede volzin, bij de Vogelrichtlijn genoemde voorwaarden.
4. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen middelen, installaties of methoden worden aangewezen die in elk geval worden gerekend tot de middelen, installaties, onderscheidenlijk methoden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, onder 2° of 3°.

BIJLAGE 2 Jaarrond beschermde nesten

Vogels nemen in de Wet natuurbescherming een bijzondere positie in. De basis hiervoor vormt de Europese Vogelrichtlijn, waarin onder meer de bescherming gereguleerd is van alle inheemse en regelmatig voorkomende trekvogels, zodat deze 'kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten'. De Wet natuurbescherming geeft aan dat alle broedende vogels, hun broedplaatsen én de functionele omgeving van de broedplaatsen beschermd zijn tijdens de broedperiode.

Daarnaast is er een aantal kwetsbare vogelsoorten waarvan de nesten ook jaarrond zijn beschermd. RVO.nl heeft daartoe in 2009 een (aangepaste) lijst opgesteld met vogelsoorten die dit betreft. Het is een indicatieve lijst die gebruikt kan worden bij het bepalen of er voor een ruimtelijke ingreep een ontheffing aangevraagd moet worden en om te kijken welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Veel provincies hanteren deze – of een hierop gebaseerde lijst – waarbij geldt dat als er op (nesten van) deze soorten negatieve effecten ontstaan, een ontheffing in het kader van de Wnb aan de orde is. Het is geen uitputtende lijst en provincies kunnen er ook voor kiezen om gemotiveerd hun eigen beleid te formuleren voor wat betreft de omgang met vogelsoorten en de beschermingsstatus van hun verblijfplaats. Zie de website van de betreffende provincie of dit aan de orde is.

Voor meer informatie kunt u zich richten tot de provincie alwaar de desbetreffende activiteit plaatsvindt.

Er wordt in de 'Aangepaste Lijst met jaarrond beschermde vogel-nesten' onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij de nesten van categorie 1 tot en met 4 jaarrond beschermd zijn en categorie 5 alléén tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn. Voor deze soorten is daarom vaak ook inzicht nodig in de nesten en rustplaatsen in het plan-gebied en de omgeving. De onderscheiden categorieën staan hieronder aangegeven. Provincies kunnen per categorie soorten aanwijzen (veelal gebaseerd op de Aangepaste lijst met jaarrond beschermde vogelnesten van RVO) waarvoor in die provincie een zwaar beschermingskader geldt.

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
3. Nesten van vogels, zijnde géén koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.

4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Werkt voor provincies

Dit is een publicatie van BIJ12

BIJ12

Leidseveer 2

3511 SB Utrecht

Meer informatie

www.bij12.nl

info@bij12.nl

t 085 - 486 22 22